

תורת הבית הארז

להרשב"א זכרוננו לברכה :

הבית אשר בנה הנשר הגדול אבי התעודה • בישראל גדול שמו ונדע בשערים
המצוינים .

ה"ה הרב רבינו שלמה בן אדרת זללה"ה .

וגדול כבוד הבית אשר כל גדולי הפוסקים ראשונים גם אחרונים יבואו שעריו .

ועל צבאו החונים סביבו המה הבנאים העושים במלאכה היה הרב רבינו אהרן הלוי זללה"ה
הבא להראות את ברכ הבית • ובא רעדו נבר חכם בעה מחויק כל ברק • נצב
על משמרת הבית לא ירא לביתו מכל דלף שורד משיג או סותר • כי אבן שלמה מסע נבנה •
וציון במהרה יבנה :

והנה הספר הנכבד הזה נדפס ראשונה בויניציאה שנת שס"ח לפ"ק ולגודל חביבותיה נדפס פעם שנית בברלין שנת תקכ"ב לפ"ק
ופעם שלישית בוויין שנת תקע"א לפ"ק וכבר ספו המו ואינו מצוי ביר הרכה פנדולי חכמי התורה המתאווים לשאוב מסעיני
תורתו ולחסות בצל חכמתו • ע"כ נתעוררתי בעת והדפסתי בעת והדפסתי אותו פעם רביעית ביתר שאת מהראשונים :

ותקנות גדולות שנו כאן

בתקון השיבושים אשר עלו בכל הוצאות הקודמים . ועל כולם אשר העמרתני לנכון כל המופי תיבת [כמעט אשר לא היו ניתנו לקרות]
אשר עלו בהספר תוו לאלפים וכך היה בכל הדפוסים • וכעת הוא שלם בתכלית השלימות :
ולשלימות יקר הפאת הבית הגדול והקדוש הזה • הוספתי בעת הספר היקר תורת הבית הקצור אשר נ"כ כוננו ידי הרשב"א ז"ל
וסביאים אותו הפוסקים חריר ואינו בנמצא כלל (כי לא נדפס רק פ"א בק"ק קרימנא שנת שי"ד לפ"ק ופעם שנית בברלין
שנת תקל"א לפ"ק) ספחתי אותו זר והב להספר כל בית לבית ושער לשער למען ילך המעיין במח מכית לבית ומשער לשער .
ובמהרה בימינו בית ה' נלך אמן :

כתב מהרש"ם שרבו מהר"י מאימאצק היה מחשב ספרת הרשב"א נגד רוב הפוסקים

חלק ראשון

בהוצאת הר"ר אהרן וואלדען נ"י סוחר מספרים בוארשא רחוב נאלעפקעס נומר 26

ביוזע פאף

מספר הדפוס 1000

שנת ה'תרש"א זללה"ה ד"ע

מהדורת ירושלים

צילום מהדש ע"י מכון התלמוד הישראלי השלם

ירושלים, תשכ"ג

היו קלים מן הכומר
 והכפר מסנו כחנות
 אסור חוששין שם
 ערב יין בתוכו אבל
 חבא מחבית גולה או
 מן האתר כתר שאין
 מערבין בו בלא לשעה
 שלא תקלקל היודם
 היו קלים מן הכומר
 כותב שאין מערבין
 חוקר כולל ובסקים
 שהיו לכן אינו כתי
 בן כך וכן כר מותר
 יין מבושל שלנו שנגע
 בו הש"ג אין בו משום
 יין נסך שאין מנסכין בו
 פירות מבושל כל
 שהתורה נקטה מבושל
 וכן קבלת הגאונים ז"ל
 ויש מי שאוסר שאין
 קרוי מבושל עד
 שתמעט ממתנו ע"י
 בשולו ויראה לי שיש
 אסור להתיר בלא
 כיעוט מדה כל שהוא
 וקבלת הגאונים ז"ל
 הברע אלונתית שלט
 שנגע בו הש"ג אין בה
 משום יין נסך וכן
 אנמלין אוהו
 אלונתית יין יין ויש
 עלולים והפסוק
 אלונתית של ערב
 הבאה מן הארץ מותרת
 ביוק של ערב בה
 יין עריוקו שהוא שותה
 או שהוא מזה בתוך
 כדי שלא תקלקל
 אנמלין יין דבש
 ופולפלין והוא הנקרא
 קונדיטון של יין
 שגומר שלא התירו
 אלא כשתנן בתוכו
 שליש דבש ושליש
 פלפלין ואילו לא
 נתנו דבש בו כל שנתנו
 בו שליש פלפלין
 נשתנה מעט הרבה
 ואין בו משום יין נסך
 ויראה לי שאילו שותה
 בשליש מעט ממתנו
 הרבה ולא אסור שליש
 דבש ושליש פלפלין
 להטעמו כן אלא
 שאסור איתו יינמלין
 ואסור שהוא אוהו
 משקף שהרגלו לתת
 בו שליש דבש ושליש
 פלפלין כ"א שנתן
 בו דבש עד ששנתנה
 מעט אבל אם נתן בו
 מעט דבש יש בו משום
 יין נסך ואע"פ שאין
 מנסכין אותו ע"ג
 המזבח הע"ג אינם
 נמנעים מלנסך בכך
 שלא כל הנאסר למזבח
 נאסר להם שכן מפורסם
 אבר יש להם ודוקן
 שבעין אין להם וכן
 אע"פ שנתן בו מעט
 שאור יש בו משום
 יין נסך וס"ס יינמלין
 שהתירו ע"ג האם
 כורך שעשין עכ"ל
 מותר לא יחא נרוע
 מין מבושל יין מזה
 יש בו משום יין נסך
 ופי שהיו שאין בו
 משום יין נסך לא נראו
 דבריו כמת היא
 במזונות וקרא יין יש
 כי אסור בשאין בו
 יין

בתוכו יין . אבל במקום שאין יין לבן
 מצוי או שהוא יותר ביוקר מן הכומר
 מותר בירוע לא הזיק הנכרי בנכמו
 לערב היקר כוול כדילהעביראת ישראל
 וכדאמרינן במדרים בפרק אין מעמידין
 ההיא ארכא דמוריסא דאתא לנמלה
 דעכו אותיב ר' אבא רמן עכו נטורי
 בהרה א"ל רבא לרבי אבא דמן עכו עד
 האידנא מאן נמרה א"ל זעירא ועד
 האידנא למאי ניהוש לה אי משום
 דמערכי חמרא קסתא דמוריסא בלומא
 קסתא דחמרא בארבעה לומי . יין מבושל
 אין בו משום יין נסך . דגרסינן בפרק אין
 מעמידין רבה ורבי יוסף דאמרי תרווייהו
 יין מזוג אין בו משום גילוי יין מבושל אין
 בו משום יין נסך . שסואל ואבלט הו
 יתבי אתויה לקמיהו חמרא מבושלא
 משכי אבלט לידיה אמר ליה שסואל הרי
 אמרו יין מבושל אין בו משום יין נסך .
 כ"א זה בישול אמרו פי' הראב"ד ז"ל
 בפסחים בשם רבינו האי גאון ז"ל הכי
 דייקן גאונים ראשונים ז"ל כיון שהרחיח
 נעשה מבושל ואין בו משום גילוי ולא
 משום יין נסך . וכן כתוב בספר תרומות
 אע"פ שחולקין בפ' בירה גבי שמן אי
 הפשרו זהו בישולו או לא לאחר
 שהרחיח על האש מותר בו כנגע ע"ג
 דא קרוי מבושל לכולי עלמא והרמב"ן
 ז"ל כתב שאינו קרוי מבושל ע"י התיחה
 עד שיחמעט ממדתו על ידי בישולו
 מדגרסינן בירושלמי כאן ובמס' תרומות
 פ' י"א אין מבשלין יין של תרומה מפני
 שממעטו ממדתו . ומסתברא שאין זה
 כנגד קבלתן של גאונים ז"ל שא"א
 לרתיחה בלא מיעוט מדה אלא שאין
 חסרונו אלא כפי רתיחתו ועוד שאין
 דרכן של מבשלין לבשלו כל כך מעט
 שלא יודע חסרון מדתו ובירושלמי לפי
 שסתם מבשלין מבשלין עד שתתמעט
 מדתו אמרו כן ואע"פ שסתם בישול
 אפילו בשאין חסרון מדתו ניכר . וסוף
 דבר קבלתן של גאונים ז"ל תכריע
 שקבלתן תורה היא אלונתית שלנו שנגע
 בה ע"ג מותרת וכן אנמלין ואיוו היא
 אלונתית ואיוו היא אנמלין . אנמלין יין
 דבש ופלפלין . אלונתית יין ישן ומים
 צלולין ואפרסמון . דתניא יין מבושל
 ואלונתית של ע"ג אסורין . ואלונתית

צלולין ואפרסמון דעברי לבי מסומא ופרשי ז"ל אלונתית
 ככריתא שלא היה יין תחלתו ביד ע"ג אלא שלקחה
 עשויה מישראל דתו לא מנסך לה . ורת"ם ז"ל הקשה
 לפירושו חרא דלישנא דכבריתא לא משמע הכין
 דאלונתית נמי משמע בלא יין דאמרינן הלוקח יין לתת
 לתוך האלונתית ולא קאמר לעשות ממנו אלונתית .
 והוא ז"ל פי' ככריתא בתחלה ברית' שכשנתנן אותה
 ברפתק ובאוצר אין נותנין בה יין דמיסרא מרי ואין נותנין
 בהיין אלא משעה שמושכין אותה מן החבית כדי לשתות
 מיד או למכרו בחנות מיד . ומשום הכי קאמר דאלונתית
 שמשכזה מן החבית כבר אסורה שמה נהנו בה יין אבל
 הבא מן החבית שהוא מקום בריתה מותרת בירודע שלא
 נתן לתוכה יין עדיין . וכן פ"ח ז"ל אלונתית ככריתא
 מותרת שאין בה יין . ומ"מ מירברי רש"י ז"ל אנו למדן
 לתבשיל שנתנו לתוכו יין ונגע בו ע"ג שאינו נאסר שלא
 גזרו אלא על יין שלא נתערב בתבשיל וכיצא בו . וכ"כ
 הרב בעל התרומות ז"ל ותניא בתוספתא אלונתית של
 ע"ג אסורה מפני שתחלתה יין אלא מרמסים בה מפני
 שתחלתה יין ש"מ דאלונתית שלנו שנתן בה יין מותרת
 דלא מנסכי לה . וכתב הרמב"ם ז"ל גאוני המערב אמרו
 שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו
 ראוי למזבח הרי הוא כמבושל וכשכרא שאינו מתנסך
 ומותר לשתותו עם הע"ג ואין דברים אלו מחזרין שלא
 כל שאינו מתנסך על גבי המזבח אין בו משום יין נסך
 שהרי יין מזוג אין מנסכין אותו על גבי המזבח . ואפ"ה יש
 בו משום יין נסך וכדאמר התם אמר רבא הילכתא יין
 מזוג יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך והרמב"ן
 ז"ל הקשה דרילמא אע"ג דאנן לא מנסכין ליה על גבי
 המזבח אינהו מנסכי ליה דהא בשאר קרבנות מוחסין
 אבר יש להן דוקן שבעין אין להם ואנן אפילו בדוקן
 שבעין פסלין להו . ועוד דכל שלא נשתנה שמו והיה
 ויש יין סתם עליו אסור משום בנותיהן וחומץ ויין מבושל
 היינו מעמא משום שאין מעמו יין ואין שמן יין סתם
 ולפיכך לא גזרו בהן ועוד שאף הן אין מנסכין אותן
 וכדאמרינן גבי חומץ אי משום נסוכי לא מנסכי . והילכך
 יין אע"פ שנתנו בו מעט דבש משום יין יש בו . ויינמלין
 דבש ופלפלין מרובין יש בו ולא נרע מיין מבושל . והרמב"ן
 ז"ל הביא ראיה על יינמלין שאין בו משום יין נסך . מדגרסינן
 בירושלמי ר' יצחק בר' נחמן בשם ריב"ל היה אומר מתוך
 מר חד אין בהם משום גילוי ר' סימן בשם ריב"ל המר
 והחד והמתוק אין בהם משום גילוי ולא משום יין ר'
 סימן מפרש החד קונדיטון וקונדיטון היא יינמלין דאמרינן
 במדרש פרשת בחדש השלישי נמשלה התורה לקונדיטון
 מה קונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין אף דברי תורה כך
 אלמא יינמלין אין בו משום יין נסך . ומ"מ לא במעט דבש
 ומעט פלפלין מתירין אותו עד שיהא בו הרבה דבש
 והרבה פלפלין . ואומר הרמב"ן ז"ל שאין להתירו עד
 שיהא בו שליש דבש ושליש פלפלין שכן דרכן לעשותו
 שליש דבש ושליש פלפלין . וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן
 התם בר יורנא הוה ליה קונדיטון מגלי שאל לרבנן
 ואסרון ולא כך א"ר יצחק בשם ריב"ל המר והחד והמתוק
 איז

יין מצלוחית להכוסות ע"י שלובשים בתי ידיים שקורים 'גלאבס', וכונתם כמו שכתב כתר"ה דמדמין זה לנגיעה ע"י דבר אחר שאיתא בסימן קכ"ד סעיף כ"ד שבלא כוונה מותר אפילו בשתיה והרמ"א מסיק דבוה"ז שהאומות לאו עובדי עכו"ם הן כל מגען מיקרי שלא בכוונה, הנה נגיעה ע"י דבר אחר פירושו הוא כהא דהוזכר שם שנגע בראש הלולב שבידו ובכנף בגדו, אבל במקום שלבוש על היד ממש הוא נגיעה בידו ממש אך שיש בגד שחוצץ בין היד להיק, שזה אינו כלום לסלק איסור ניסוך, דא"כ היה להו רק לומר דחציצה בין ידו וגופו להיין שלא בכוונה אינו אסור שהיינו יודעין ממילא שהנגיעה בראש הלולב וכנף בגדו שלא בכוונה אינו אסור מכ"ש, דהא ליכא שם היד והגוף כלל, ובכלל אין לומר מעצמנו שיהיה חסרון בחציצה כל זמן שלא מפורש בגמ' דבר כזה וגם היה צריך לקרא על זה, לכן מצד הכסוי דבתי ידיים שלבש העכו"ם אינו כלום להתיר.

אך למאי דאיתא בר"ס קכ"ה בעכו"ם שהגביה כלי של יין ויצא היין שהוא שעירה ממש שאסור בשתיה ואם הוא שלא בכוונה מותר, שלכן איתא בש"ך שם סק"ב דבוה"ז שרי אפילו שלא במקום הפ"מ להרמ"א דמחשיב נגיעה בוה"ז כשלא בכוונה לענין נגיעה ע"י דבר אחר וכ"ש בכחו עיי"ש, יש מקום להתיר אף בלא בתי ידיים, אבל הא איתא בש"ך סימן קכ"ד ס"ק ע"א שדוקא במקום הפסד יש לסמוך ע"ז, וא"כ שייך זה רק כשאירע דרך מקרה שנעשה זה ואיכא הפסד כשנאסור, אבל לכתחלה לא שייך להתיר ואף להרמ"א, אסור לכתחלה, וגם הכא יש לאסור אף בדיעבד מדינא אף להרמ"א דהא צריך להשגיח בכל העת ממש וזה א"א אף אם היו יודעין שצריך להשגיח, ובפרט שהמסובין אין יודעין כלל שצריך להשגיח ע"ז ואין דעתם כלל להשגיח כי עסקים הם רק בשמחה כידוע שלכן הוא כיון ביד עכו"ם בלא שמירה שאסור, לכן אסור להניח להעכו"ם הוויטערס לערות היין וצריך למחות בכל תוקף וכתר"ה שפיר עשה שלא הניח בעירו לעשות זה.

ידידו מוקירו ומברכו לגמור חג הפסח בשמחה.

משה פיינשטיין

סימן נב
בדבר מ"ז מענבים ארומים שנתבשף תחלה יחד עם הרצנים והוגים קודם שנמשך היין אם יש בוה איזה חשש איסור

י' תמוז תשל"ב.

מע"כ ידידי הרב האגן מוהר"ר חיים קארלינסקי שליט"א.

7 הנה בדבר המיץ הנעשה מענבים ארומים ממין מסוים שנעשה כדי להשתמש בו להאדים מיני אוכלין ומשקין הרצנים שהיו במראה אדמיונות ורוצים גם להאדים יין בהם ותחלת העשיה היא שמכניסים את האשכולות הענבים במכונה סגורה ונדרכים שם ומשם נשטף הענבים הדרוכים יחד עם הוגים התרצנים למכונת בשול ומתבשלים יחד בחום של יותר מק"פ מעלות ואחר הבשול מועבר הכל ג"כ שלא בידי אדם לנגיבת שחומתה הוא ק"מ מעלות לשמנה שעות ושם נעשה הפרדה בין המיץ ובין הוגים התרצנים, ואח"כ הולך המיץ שלא ע"י אדם למסנת בשול אירי בחום של רע"ה מעלות עד שנשאר רק רבע מכמותו, הנה פשוט שחום של ק"פ מעלות וגם פחות מעט הוא בשול ממש שלא נעשה שוב יין נסך ולכן כיון שהבשול היה עוד מקודם שנפרד היין מהפסולת לא נאסר אף אם היה איזה מקום שאפשר לאדם ליגע בהם, וכ"ש שלפי התעשיה לא שייך שיגע בהם יד אדם, ולחשש שמא ישתדל נכרי אחד לפתוח מקום הסגור כדי ליגע אין שום טעם לחוש לזה השלא להרויח אין החששין כלל כמפורש בתוס' ע"ז דף י"ב ד"ה ושד"י.

אבל כיון שיש בתי העשיה שלפני ההפרדה מבשלים רק בק"מ מעלות שאין בוה חשיבות בשול, אף שיש עדיין לסמוך על מה שאחר ההפרדה מתבשל בחום של רע"ה ולא היה המיץ במקום גלוי שיוכל נכרי ליגע בו, וכנראה שחושש כתר"ה שמא יש איזה מקום שהמיץ גלוי, הנה אם יש בכאן איש בקי שמכיר בהחלוק ודאי נאמן, ולפי מה שכותב כתר"ה שאלו שהיו רק בחום ק"מ מעלות גרועים הרבה ואין רוצים לקנותם הרי אף אם הבקי אינו כשר לעדות יש להאמינו כשהוא שכור מבעל היין דלא מרע אומנתו, ועיין בספרי אג"מ חו"ד סימן נ"ה שהארכתי בוה, וכדכתב גם כתר"ה שלכן לע"ד אין לחוש לזה.

אבל משי"כ כתר"ה שגם לענין דין י"ב תלוי בגמר מלאכה וכדמצינו לענין מעשר, תמה, דהא לענין מעשר הוא משיירד לבור וקפה ולענין י"ב דנאסר משיירד לבור אף קודם הקפוי ולר"ה הוא כיון שהתחיל להמשך אף קודם שירד לבור, ולרש"י אף בגת נחשב זה גמר מלאכה למ"ד זה, ובשי"ע סימן קכ"ג סעיף י"ז פסק כרש"י, ולכן מיץ זה בלא הטעם שהוא יין מבושל היה נאסר אם היה במקום גלוי אחר שנפרד היין מן הוגים התרצנים, אבל לדינא יש להתיר כדלעיל.

ומדת הוזהר לענין להתחשב יין מבושל פשוט שהוא ביד סולדת אף שלא מעלה רתיחות דיד סולדת והא בחשיבות בשול לכל הדינים בדבר זה, ומשי"כ הש"ך סימן קכ"ג סק"ז דהיינו שיתמעט ממדתו ע"י רתיחה פשוט שביד סולדת כבר נתמעט משהו, והוא בערך קע"ה מעלות לחומרא.

והנני ידידו מוקירו מאד.

משה פיינשטיין

סימן נב

בענין אחד שפרנסתו להיות מורה בבתי הספר של המדינה בדברי ימי היונים והרומים אם מותר לספר ברתיהם

כ"ח ניסן תשי"ב.

מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר יהודה פרנס שליט"א.

הנה בדבר אחד שפרנסתו להיות מורה בבתי למוד של המדינה בדברי ימי היונים והרומים וצריך גם להגיד שעורים בעניני דתיהם ועבודת אליליהם אם יש בוה איסור דאל תפנו אל האלילים וכתר"ה מסביר הספק מכיון שכתב הרמב"ם בפ"ב מע"ז ה"ב שאיסור הקריאה בספרים שחברו עובדי כוכבים בעבודתה הוא משום שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהם עושין ובזמן הזה שדתייהם כבר מאוסים לכל העולם אין לחוש כלל שימשך אחד אחר זה אין לאסור או דשמא עכ"פ הוא בכלל האיסור אף שאין הטעם.

הנכון לע"ד דלהסתכל בצורה של ע"ז שהוא

א"ח
יוג צרי חלק >

5

זנתבש
קודם
זחשש

זאדלינסקי

זין מסוים
זני אכילין
זצנים גם
זיסים את
זם ומשם
זתחצנים
זר מק"פ
זידי אדם
זשעות
זתחצנים
זול אצירי
זמכותה
זעט הוא
זשהבשל
זאסר אף
זוכ"ש
זלחשש
זדי ליגע
זחששין

זתפרדה
זבשול
זמתבשל
זשויכל
זש איה
זאיש
זשכותב
זגרועים
זאינו
זל היין
זאן נ"ה
זדי אין

אבל משיכ כתר"ה שגם לענין דין י"ג תלוי בגמר מלאכה וכדמצינו לענין מעשר. תמוה, דהא לענין מעשר הוא משירד לבור וקפה ולענין י"ג נאסר משירד לבור אף קודם הקפוי ולר"ה הוא כיון שהתחיל להמשך אף קודם שירד לבור, ולר"ש אף בגת נחשב זה גמר מלאכה למ"ד זה, ובש"ע סימן קכ"ג סעיף י"ז פסק כר"ש, ולכן מי"ן זה בלא הטעם שהוא יין מבושל היה נאסר אם היה במקום גלוי אחר שנפרד היין מן הזגים והתחצנים, אבל לדינא יש להתיר כדלעיל.

ומדת ההום לענין להתחשב יין מבושל פשוט שהוא ביד סולדת אף שלא מעלה רתיחות דיד סולדת הוא בחשיבות בסול לכל הדינים בדבר לה, ומשיכ הש"ך סימן קכ"ג סק"ז הדינו שיתמעט ממדתו ע"י רתיחה פשוט שבידי סולדת כבר נתמעט משהו, והוא בערך קע"ה מעלות לחומרא.

והנני ירידו מוקירו מאד.

משה פיינשטיין

סימן נג

בענין אחר שפרנסתו להיות מורה בבתי הספר של המדינה בדברי ימי היונים והרומים אם מותר לספר בדתיהם

כ"ה ניסן תש"כ.

מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר יהודה פרנס שליט"א.

הנ"ה בדבר אחד שפרנסתו להיות מורה בבתי למוד של המדינה בדברי ימי היונים והרומים וצריך גם להגיד שעורים בעניני דתיהם ועבודת אליליהם אם יש בזה איסור דאל תפנו אל האלילים וכתר"ה מטביר הטפק מכיון שכתב הרמב"ם בפ"ב מע"ז ה"ב שאיסור הקריאה בספרים שחברו עובדי כוכבים בעבודתה הוא משום שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהם עושין ובזמן הזה שדתיים כבר מאוסים לכל העולם אין לחוש כלל שימשך אחד אחר זה אין לאסור או דשמא עכ"פ הוא בכלל האיסור אף שאין הטעם.

הנכון לע"ד דלהסתכל בצורה של ע"ז שהוא

ג"כ מצד אל תפנו כדאיתא בשבת דף קמ"ט אסור אף שליכא הטעם ככל האיסורין שאין תלוי בהטעם אף באלו שנאמר טעם, ואף לר"ש שדריש טעמא דקרא הוא רק שהוא לפרש מצד הטעם שלא נאמר האיסור אלא באופן שאיכא הטעם כמו בלא תחבול בגד אלמנה שבשביל הטעם מפרש שלא נאמר האיסור אלא בעניה אבל בדבר שנאמר האיסור רק שנעשה זמן שליכא הטעם גם לר"ש לא יותר כיון שכבר נאסר, וראיה משיטת הרמב"ם בפ"ב מע"ז ה"א ה"ז שהקפת פאת הראש והשחתת הזקן נאסר מטעם שכן הוא דרך העכו"ם והב"י בסימן קפ"א ביר"ד כתב שלא נתן טעם מדעתו אלא הוא מדעת הכתוב עיי"ש ומ"מ גם הרמב"ם סובר שהדין הוא לעולם אף כשהעכו"ם אין עושין כן דלא כסתם חוקות העכו"ם שכשהעכו"ם פסקו מלנהוג כן ליכא האיסור וכן הוא אף להטור באיסור כתובת קעקע ושריטה וגדידה שהאיסור הוא משום חוקות העכו"ם כדאיתא בסימן ק"פ ומ"מ אסורין לעולם אף כשפסקו העכו"ם מלעשות כן אלמא דכיון שדברים אלו אסרה תורה בפירוש אף שהוא בשביל אותו הטעם עצמו דסתם חוקות העכו"ם מ"מ לא תלוי הדין בהטעם שיתבטל כשיבא זמן שלא יהיה הטעם אלא דבשביל הטעם שהיה או אסרה תורה לעולם אף כשיתבטל הטעם כיון שעכ"פ היה זה בהאיסור, ול"ד לסתם חוקות עכו"ם שלא נאמר האיסור על הדבר אלא על מה שהוא חוק העכו"ם דלכן כיון שפסקו העכו"ם להתנהג כן הרי אין זה שוב מכלל האיסור כיון דחוק העכו"ם שבו היה האיסור ולא עצם הדבר, אבל אלו דברים הא נאמר איסורין על עצם הדבר כמ"ש בתורה וזה שהיה חוק העכו"ם הוא רק לטעם על האיסור שלכן אינו עושה שיתבטל הדין אף שנתבטל הטעם במשך הזמן, וכ"כ הוא איסור אל תפנו אל האלילים דהוא איסור על הסתכלות בצורה בע"ז וכדומה אף שהטעם הוא כדכתב הרמב"ם כדי שלא יפנה לעשות כמעשיהם ומשמע מהב"מ שהוא ממשמעות הקרא מ"מ הוא רק טעם להדין שלכן אף שנעשה זמן שליכא הטעם לא נתבטל האיסור.

ולכן גם לקרא בספרים שחברו בעבודתה יש לאסור אף שנימא שבטל הטעם בזמן הזה שכבר נמאסו דעותיהם בעולם אבל נראה פשוט שהאיסור הוא רק בספרים שחברו העכו"ם שעובדים להע"ז שהם כתבו זה לשבחה בדברי הכל ושטות שנדמה להם שהוא שבה ספרים כאלו נאסרו בשביל הטעם בלאו דאל תפנו ונאסר לעולם אף כשיתבטל הטעם שלא ימשכו בנ"א בדבריהם הטפשיים, אבל ספרים

ibaki, Shalomoh Zalman

ס פ ר

6

מנחת שלמה

כולל

שאלות ותשובות בירורי ענינים
וחקרי הלכות

בד' חלקי השו"ע

מאת הגאון

רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א

ראש ישיבת קול תורה

נערך ויצא לאור ע"י

מכון "שערי צדק"

שע"י הישיבה הק"י "שער השמים"

פעיה"ק ירושלים ת"ו תשמ"ו

ברה"ר, אלא שאף גם בזה קשה דאיך אפשר לומר שהודאות של רה"ר תכריע על הרה"י הרי הודאות הוא רק על הנוגע ולא על גוף המסוכן וכ"ש על ספק שרץ, אך אם כהנ"ל ניחא דטעמו הוא — משום דבכה"ג אין זה שייך לספק טומאה רק הוי כשאר איסורי תורה ולפיכך מוקמינן לנוגע בחזקת טהרה. וגם נראה דלא דמי כ"כ להגדון של גאוני בתראי דהתם הרי פירש רק חצי, ולכן אפשר שגם דין הוא שהכירור מועיל רק על אותו חצי בלבד, משא"כ הכא שדנים על כל המסוכן אם מת או חי.

כמו כן מסופקני במסוכן או כספק שרץ ספק צפרדע ובכה"ג ששנים אומרים שרץ שנים אומרים צפרדע אשר כתב השי"ש בש"א דגם בזה אמרינן ס"ט ברה"ר טהור, אם גם בכה"ג סובר ר' שמעון שרה"ר מכרעת על רה"י נגד ב' עדים, וכן לרבנן צ"ע אם גם בכה"ג אמרינן דברה"ר טהור, גם צ"ע לר' שמעון איך אפשר להחליט על ספק שרץ ברה"י שהוא טמא — כלומר שתולין — כיון שאם יוציאנו לרה"ר הרי יכריע ודאי על מה שה' קודם ברה"י שהוא טהור, וא"כ למה זה לא יכריע גם מקודם בגלל זה שאפשר תיכף להוציא, ועכ"פ לא דמי בכה"ג לטוטה וצריכים לילך לר"ש בכה"ג אחר חזקה וצ"ע.

להרמב"ם שפיר טהור כרה"ר גם באיקבע אף שהספק הוא מה"ת, והוא משום דמעמידים את הנוגע בחזקת טהרה עיי"ש, ונראה דהואיל וחזקתו של הנוגע אינה מכרעת כלל אלא על הנוגע עצמו ולא על המסוכן, לכן שפיר הקשה שהרה"י תכריע גם על הרה"ר וממילא תו ליכא כלל חזקת טהרה של הנוגע, גם מסתבר דלר' שמעון יש לנו לומר דודאי איתרע חזקת טהרה של הנוגע כיון שנוגע במסוכן אשר כבר החזקנוהו ברה"י למת, וכ"ש דקשה טפי להרמב"ן הנ"ל דבנגיעה ודאית בודאי ספק ליכא כלל חזקת טהרה, אך אפי' להחולקים עליו ג"כ קשה כהנ"ל הן אמנם ראיתי בהערות הנ"ל שהביא מהאחייעזר והחזו"א שכתבו בטעמא דר"ש שסובר דרה"ר מפסקת הוא משום חזקת חי של המסוכן עיי"ש, אולם לענ"ד צ"ע במסוכן כזה אשר בשעה שה' ברה"י פסקנו שכל הנוגע בו ודאי טמא מסתבר דחשיב כאיתרע חזקת חיים דידיה.

ודריה נלענ"ד דיתכן דטעמו של ר' שמעון הוא משום דסובר דבכה"ג שהוא בב' רשויות לא דמי לטוטה ולפיכך מוקמינן את הנוגע במסוכן בחזקת שהוא טהור כי זה נפקע לגמרי מהכללים של ספק טומאה, וגם נראה דלדעת השי"ש צ"ל דלא אמר ר"ש שרה"ר מכרעת אלא אם באמת מישהו נגע בו אח"כ

סימן כה

מגע נכרי ביין מפוסטר

אולם גם ראיתי בא"ז פ"ב דמס' ע"ז אות קנ"ה שכתב שצריך להתבשל "עד שנדע בכרור שהרתיה ונתבשל בישול גמור", גם המאירי במס' ע"ז דף כ"ט הביא דיש אומרים עד שיתעבה וי"א עד שיתזור לשליש וגם יש עוד ראשונים שהצריכו בישול חזק, וגם נראה לכאורה דמ"ש המאירי דסגי ברתיה אחת משמע קצת דכוונתו לומר דסגי בתחלת רתיה אף שעלתה רק אכעבוע אחת, כי על שיעור שהיד סולדת בו לא שייך כ"כ הלשון של רתיה אחת, ומזה שגם הוסיף לומר שראוי להחמיר כהאומרים "עד שיתמעט בכדי הראוי לבישול" משמע דשיעור זה הוא בישול יותר חזק מרתיה אחת, אך היות והשו"ע פסק דסגי משהרתיה על האש ומחוספת הגר"א גם משמע דאין צריכים כלל שיתבשל עד שיעלה אכעבועות וכמו"ש הרשב"א "ואע"פ שלא נתבשל אלא מעט וכשנתמעט ממדתו", לכן רבים נוהגים לא לחשוש כלל למגע עכו"ם במיץ ענבים מפוסטר (אע"ג שמגע נכרי אוסר כיון מגתו כמו כיון רגיל) אשר בכדי למנוע תסיסה וגם יוכל להתקיים עושים פיסטור שמחמם את המיץ בשיעור של לא פחות משבעים מעלות צלזיוס

76 מבואר במס' ע"ז ובשו"ע י"ד סי' קכ"ג סי' י"ן מבושל שלנו שנגע בו העכו"ם מותר, ומאימתי נקרא מבושל משהרתיה על האש, וכתב ע"ז הש"ך "דהיינו שיתמעט ממדתו ע"י רתיה" וכן הוא בכ"י ובביאור הגר"א וז"ל: דאף "דבשבת מ' ב' נחלקן בהפשירו אם זהו בישולו אבל כשהרתיהו לרבני הכל הוי מבושל, סה"ת והרשב"א והרא"ש ושאר פוסקים", ומשמע קצת מזה דסגי בשיעור שהיד סולדת בו דחשיב לכו"ע בישול גמור לענין שבת, וממילא גם משמע דבשיעור זה שחיס"ב ה"ז גם חשיב כנתמעט ממדתו וכמו"ש הש"ך, וראיתי בדר"ת אות י"ד שכתב "ועיין בכנה"ג בהגהות ב"י אות י"ד שכתב בשם הרי"א [הובא בשלטה"ג במס' ע"ז דף י' ע"א דפוס וילנא] דשיעור מבושל הוא כל שאין שותין אותו כיון דהיינו שנשתנה טעמו מטעם יין עיי"ש, ועיין בס' רות חיים שהביא כן גם משאר גדולי המחברים", אולם ראיתי בשלחן גבוה שהביא מ"ש בזה הראשונים ומסיים "דבטלה דעתו של השלטה"ג אצל כל הני רבואתא ז"ל דס"ל דכל שהרתיהו ע"ג האש כל שהוא קרוי מבושל שאי אפשר אם לא יתמעט מעט" עכ"ל.

הכוהל ולכן נעשה מתוק, גם מהמבואר בש"ס לענין הפרשת תרומה מיון מבושל על שאינו מבושל וכן אם מותר לבשל יין של תרומה ושל שביעית דיי"א שנשתנה למעלותא ויי"א לגרועותא וגם נתמעט משותיו, מכל זה משמע שיש שינוי ניכר בין ע"י הבישול עיין בב"ב צ"ו, ופשוט הוא לענ"ד דבבישול של פיסטור שפיר מותר לתרום מבושל על שאינו מבושל וגם מותר לבשל לכתחלה בין בתרומה ובין בשביעית, כי הפיסטור רק קוטל את החיידקים ותו לא מדי.

ועיין גם במאירי על מס' ע"ז כ"ט ע"ב לאחר שהביא תחלה כמה שיטות בענין שיעור בישול הוא מסיים בהאי לישנא: "וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו מכמות שהיה מחמת בישולו או ריחו או צבעו שכל שנשתנה בטל חינו ואין חיבת ניסוך עליו" וכן כתב שם בדף ל' ע"א "הואיל והגוי מכיר שינוי ריחו להדיא אינו מנסכו ומעתה מגעו מותר אף בשתייה", עיי"ש. וכתב נמי "זהרי יין זה מתוך שלא נשתנה לא טעמו ולא ריחו ולא צבעו לא זה חבתו וכ"ש במה שלא ניכר בו כלל זה ממה שצריך להזהר בו" עכ"ל, (גם בשד"ח מערכת יין נסך כתב "במבושל עד שנחמט ממדתו אינו משוכח לשתייה ואפשר דמפני שאינו משוכח לשתייה חשיב מלתא דלא שכוח") אך צ"ע דבגמ' פסחים ק"ז ע"א כתב המאירי "לענין ניסוך כל שנתבשל באש אעפ"י שלא נשתנה טעמו או בשמש ונשתנה טעמו פסול" וכן כתב בב"ב צ"ז בשם גדולי המחברים, ונראה שברמב"ם דפוס ווארשא שכתוב שם בפ"ו מאיסורי מזבח ה"ט "היינות הפסולין לגבי המזבח — והמבושל כאש או בשמש או שנשתנה טעמו בבישול" יש בזה טעות הדפוס ובמקום או שנשתנה צריך להיות "עד" שנשתנה וכך היא הגירסא ברמב"ם דפוס רומי, והיה אפשר לפרש דמ"ש "שנשתנה טעמו" קאי אתרווייהו גם על בישול באש, אולם מהמאירי רואים שהבין בדעת הרמב"ם דקאי רק על שמש משא"כ בנתבשל באש אין צריכים כלל שישתנה טעמו, וכן משמע קצת מזה שאח"כ רק הזכיר שם הרמב"ם "שמחממים אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול", ולכאורה המאירי סותר את דבריו שכתב פעמים רבות דלא נקרא מבושל אלא א"כ נשתנה, ולכן נלענ"ד שרק לענין נסכים של קרבנות הוא הפסול אפי" בלא נשתנה הטעם משום

וה"ז חשיב כהרתיה על האש דמבואר כאן בשו"ע דשרי.

ברם נלענ"ד שיש לפקפק טובא בקולא זו מכמה טעמים, כי נלענ"ד דמבושל שנזכר בש"ס ובפוסקים מיירי דוקא בבישול רגיל דכמו שהתבטל מתבשל בקדירה שעל האש כך היו מבשלים גם את היין, וידוע שתיכף עם תחלת הבישול הכוהל מיד נודף ומתאדה (גם שמעתי שאם מדליקים שם גפרור נעשה שלהבת כמו בהבערה של ספירט) וכמובן שבגלל זה טעם היין משתנה, משא"כ בזמננו הפיסטור נעשה כשהיין והמיץ הם בתוך צנורות סגורים, ולכן הן אמנם דלגבי זה שצריכים שתחסר מהמדה שפיר מסתבר דאף שבגלל זה שהוא סגור ומסוגר לא נחסר כלום מהיין, מ"מ מבושל מיהו היה כיון דמה שלא נחסר הוא רק מפני שזה סתום ואי אפשר כלל להיות אידוי אבל חשיב שפיר מבושל, אבל מ"מ נראה כיון שאם נחסר מהמדה והכוהל יצא מהיין והתאדה הרי ידוע שטעם היין משתנה מאד ולכן אין דרך הנכרים לנסך יין כזה, משא"כ בפיסטור של זמננו אשר מלבד שהטעם לא משתנה בגלל זה שסגור ואין אידוי, גם עושים עוד תחבולות בחכמה שלא יהא שום שינוי בטעם היין, ושמעתי ממומחה שהמון העם אינו יכול כלל להרגיש ולהבחין שום הבדל בין מפוסטר ללא מפוסטר (*), וא"כ מנין לנו להקל גם בזה לא להזהר ממגע נכרי.

הרי הרשב"א שכתב בתשובותיו ח"ד סי' קמ"ט דמותר "אע"פ שלא נתבשל אלא מעט ובשנתמעט ממדתו" הוא עצמו כתב שם: "כל יין ששמו עליו גזרו ואסרוהו — אבל המבושל נשתנה שמו והכל קוראין אותו יין מבושל" וגם בתוה"ב בית חמישי שער שלישי לאחר שהאריך להקל בשיעור בישול כתב נמי: "וחימין ויין מבושל היינו טעמא משום שאין טעמו יין ואין שמן יין סתם ולפיכך לא גזרו בהם" ומסתבר שהמבושל היה ניכר בטעמו וריחו ומראיתו, גם במשמרת הבית כתב שם "דלא עדיף מיין מבושל שאמרו שאין בו משום יין נסך מפני שנשתנה שמו וטעמו קצת", גם ראיתי בכנה"ג סי' קכ"ג בהגהות ב"י אות ט"ז שכתב דמה שאמרו בירושלמי דמתוק אין בו משום יין נסך מיירי בנעשה מתוק ע"י בישול ולכן לא הוצרכו הפוסקים לבארו כיון דהוי בכלל מבושל, והוא כדארנן שהבישול מאדה ומוציא מהיין את

* שקבלתי מכתב זה הוספתי לטאול מעוד דששה מומחים גדולים בשטת זה, ושנים מהם אמרו לי כמו שכתבתי, ובנוגע למיין ענבים אמר לי אחד מהם עעיקף אוכנתו הוא בפיסטור של מיין, שאם הפיסטור נעשה בדיוק כמו שצריך, גם מומחה לא יוכל להרגיש שום הבדל בטעם, ולכן חושבני שלדינא כניסם הם הבריו, כי אף אם יש קצת הבדל מ"מ לענין נד"ד אין לזה שום משמעות גם בפיסטור של יין הנעשה כאן בא"י, ואין זה כלול ברין של מבושל הנוכר בש"ס ופוסקים.

(*) קבלתי תשובה לדברים אלה מרב חשוב באר"י וז"ל: בחינתו במדינות צרפת וספרד בעד ייעור יין כשר נמכתה לדעת אשר שם אין מניחים לפסטר את היין, יען אשר חימום הפיסטור אף לרגע מפסיד את טעם וריח המשובח בין מטבעו שע"י הפיסטור אותו טעם וריח הטבעי נפגם ונאכזר, וע"כ נקרא יין מבושל, והרגיל בין טבעי ורגיש תיכף את הבישול, וע"כ האומנים בחש"י של יין אינם מרשים בשום אופן לפסטר את יינם, כי בזה טעם יינם נפגם, ובמדינות אלו אין נוהגים כלל לפסטר את היין וז"ל יין כשר הנעשה למשלוח לארצה"ב וכמובן עכ"ל, לאחר

דחשיב כנשתנה מכריותו וכמו כדס ושמן שבישלם, משא"כ לענין מגע נכרי.

ואף שלכאורה אפשר לומר כיון דמעיקרא בשעה שגזרו על מגע עכו"ם הוציאו את המבושל מכלל הגזירה, ואע"ג שזה היה מפני שלא היה נהוג אז לבשל את היין כשהוא סגור ואילו בזמננו נשתנה הדבר, אפ"ה יכולים לומר דה"ז חשיב כאילו אנו באים מעצמנו להוסיף על גזירת חז"ל ולאסור גם מה שלא היה בכלל הגזירה, כי כך הוא הכלל דכיון שהיה מותר בשעת הגזירה תו לא תו בכלל האיסור ואין לנו אלא מה שגזרו חכמים, ובפרט שידוע דבזה"ז אין הנכרים רגילים כלל לנסך והרמ"א כתב משום כך ביו"ד סי' קכ"ג דמגעם אוסר רק בשתיה ולא בהנאה, וקצת דוגמא לכך ממ"ש בגמ' ב"ב י"ט ע"א דלפיכך שריא הטמנה בשבת בסלעים לפי שאין דרבן של בני אדם להטמין בסלעים, ועיי"ש בתוס' שכתבו: "דכיון דלא שכיחא הוא כלל שרי להטמין בהן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן, וכן מנהג שלנו שאנו נוהגים להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן", הרי תזנין דאף שכזמן בעלי התוס' נשתנה המצב והיה שכיח להטמין בסלעים, ואולי מפני שהקדירות שלהם כבר היו יותר חזקים שלא נשתברו מהסלעים, ואפ"ה נהגו בשבת להטמין בסלעים כיון דמעיקרא בשעת הגזירה לא גזרו על אבנים עיי"ש (אף שלענ"ד הוא חדוש גדול דאע"ג שמוסיף הכל וגם שכיח ואפ"ה שרי), וגם ראיתי באבנ"ז יו"ד סי' קט"ז שהביא בזה מהאחרונים שכתבו כעיי"ז לענין שיעור גריס בכתמים דאף שבזה"ז אין מאכולת שיהיה בה דם אפי" מיעט פחות משיעור גריס, מ"מ כיון דבשעה שגזרו על הכתמים היו מאכולות כאלה אין הדין משתנה וכל פחות מכגריס לא תו בכלל הגזירה, ויש עוד כמה דוגמאות לכך, מ"מ נראה דבניד אין זה חשיב כלל כגזירה חדשה כיון שמעיקרא לא התירו אלא כבישול כזה שמחסר ממדתו ונשתנה טעמו וריחו ואילו כל זה אינם בפיסטור שבזמננו.

ומיהו לענין זה שכתב הרא"ש במס' ע"ז דטעמא דלא גזרו על מבושל הוא מפני "שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו", וכן כתב גם הרמב"ן בדף ל"ו ע"ב שהוא "מפני שאינו מצוי כ"כ לחוש לו", וכן כתב שם גם הריטב"א כיון שאינו מצוי אצל הכל לכן לא גזרו (גם בשר"ח הנ"ל כתב "כי ההיתר של מבושל הוא משום מילתא דלא שכיחא כמו"ש בב"י ובפוסקים") ועיי"ן גם בט"ז מ"ש בזה, מ"מ נראה דלענין זה יכולים לומר דאע"ג שבזמננו יין מפוסטר מצוי מאד וגם אפשר שאין דרכם כלל להבחין כנסך שלהם בין מפוסטר ללא מפוסטר, אפ"ה יכולים לומר כדאמרן לעיל דהרי זה חשיב כגזירה חדשה שלא היתה קודם וכהיא דהטמנה בסלעים, וממילא דלהך טעמא גם אפשר דשפיר שרי אפי" אם לא ניכר וגם אין

הנכרי יודע שזה מפוסטר כיון דבשעה שגזרו היה יין כזה מילתא דלא שכיחא, אבל מ"מ כיון שבפיסטור הנעשה בזמננו לא משתנה כלל טעם והריח שפיר מסתבר דאין זו גזירה חדשה, ואף לפי מה שיש בזכרוננו דיש מי שכתב דמה שאין הנכרים מנסכים יין מבושל הוא מפני שעיי הבישול ניכר שזה מיועד וגם נעשה בו מעשה לשתית בני אדם ולכן גנאי הוא להם לעשותו נסך אך גם זה לא שייך כלל בפיסטור שעושים ביקבים כדי שיוכל להתקיים יותר.

אשר על כן נראה דמ"ש בשו"ע דמשהרתית על האש לא נאסר במגע עכו"ם מיירי דוקא בכה"ג שמראה היין נשתנה מחמת הבישול ולכן אמרינן דכיון שניכר הנכרי יודע שזה מבושל ולכן אין לחשוש למגעו. אבל בכה"ג דליכא שום שינוי ואי אפשר כלל להכיר אם זה מבושל או לא מהיכ"ת לא נחשוש לנסך במגעו אפי" אם הנכרי יודע שנעשה בו פיסטור להמית את החיידקים, וראיתי בדר"ת סי' ק"יג שכתב בפשיטות על דין זה שבשו"ע "עיי"ן בס' ערך השלחן הספרדי או"ד שהביא מהס' בני דוד דין מבושל דמותר היינו דוקא אם ידע הגוי שהוא מבושל" עכ"ד, וכן ראיתי בס' זכרנו לחיים יו"ד ח"ב דף ל"א ע"ב שהביא באות "מכמה מחברים דבעינן "שהגוי יודע שהוא מבושל וכן ככולו מבושל והגוי אינו יודע שהוא מבושל אין היתר למגעו". גם ראיתי בס' הר יראה (ברגמן שנרפס מחדש) שהעתיק בס"י כ"א את דברי הבני דוד הנ"ל ואע"ג שכתב שם הבני דוד שיו"ן "מבושל הו' משונה כל כך וכו"ע ידעי — אפ"ה כתב דצריכים שידע הגוי שהוא מבושל" דוק לבסוף הוא מסתפק דאפשר שגם בלא ידיעה יבין הנכרי שזה מבושל, ולכן מסתבר דכיון שעיקר האיסור הוא משום בנותיהם ולפיכך מחמירים גם במגע של גר תושב לאסור בשתיה כמבואר ביו"ד סי' קכ"ד ס"ב, ועיי"ן גם בחדושי רעק"א כאן בס' קכ"ג ובאבנ"ז סי' קט"ז שכתב והעיקר נראה שגם הרא"ש סובר דמגע נכרי אוסר משום בנותיהם וטעם זה הרי שייך שפיר גם בזה"ז וגם במפוסטר, ולכן נראה אף דמעיקרא בשעה שגזרו לא רצו חכמים לגזור אלא באופן ששייך גם החשש של נסך מ"מ כשאין ניכר כלל על היין שזה מבושל אפי" אם ידוע שזה מפוסטר מסתבר דבצירוף כל הדברים שכתבנו יש לחשוש שהנכרי אוסר במגעו.

מב"י האמור עד כה נראה שלענין ברכת פה"ג או לענין בישול יין של שביעית מסתבר שלכו"ע יש לברך בפה"ג על יין מפוסטר אפי" להסוברים שמברכים שהכל על יין מבושל, וגם מותר לבשלו בשביעית, אולם לענין מגע נכרי נראה דאף שכח דהיתירא עדיף וגם כתב הש"ך בס"י קכ"ד סי' ק"ג על מגע נכרי כיון שהוא רק מדרבנן יש להקל בספק, וגם אע"ג שכלל גדול הוא דאין לנו אלא מה שגזרו חז"ל

כלל טעמו וריחו וכוסם קורין אותו בשם יין סתם ולא יין מבושל, וגם יין כזה הרי שכיה ומצוי מאד, ולכן חושבני דיש להקפיד ולהזהר בזה ממגע נכרי, וגם מאלה שדונם כנכרי לענין זה, בין ביין ובין במיין ענבים.

ולא להוסיף על גזירתם, מ"מ מכל הלך טעמי דאמרו אינני יודע איך אפשר להקל ולסמוך על פיסטור שרק ממית את החיידקים לחושבו כמבושל אע"ג שלא ניכר בו שום שינוי ולא נחסר כלל מהמדה וגם לא נשתנה

סימן כו

בענין מתנה ומכר ע"מ להחזיר ברבית

גם נלענ"ד דמדבריו רש"י שכתב אהא דאמר לו מדעתיה דהיינו מפני שאין המוכר יכול לתובעו על כך ותלוי רק ברצונו של הלוקח, כמזומה לי דמשמע מזה דבכה"ג שהלוקח מחויב בע"כ להחזיר דחשיב שפיר ובית אף אם חייב רק להקנותו ולמכור לו מכאן ולהבא, ועיין גם בפנ"י הך ס"ז ע"ב בתוד"ה האי משכנתא דמחלק בין הך דינא דהחזירם לי דאסור משום רבית מהא דשומא הדרא לעולם ולא חשיב רבית, הדוא מפני שבשומא אם המלוה מכר או נתן השדה לאחרים הו לא הדרא משא"כ הכא וכמו"ש שם הנו"ב, ולא זכר כלל לחלק דשאני הכא דבטל המקח למפרע ואילו בשומא משום ועשית הישר והטוב צריך המלוה לחזור ולהקנות ללוה, וכדמשמע התם מהתוס' דס"ל כדוב הפוסקים דסברי הכי שהמלוה צריך לחזור ולכתוב שטר חדש להלוה, גם ראיתי בדרי"ת ריש סי' קע"ד שהביא מס' בגדי ישע שכתב דאפי' באמר על מנת וזקוק לקנין אפי"ה אסור ואפשר דחשיב רבית קצוצה עיי"ש, גם להדיא איתא הכי בשטמ"ק ס"ג ע"ב שהביא מהריטב"א וז"ל: "והנכון לפרש — שלא היה התנאי שאם יביא מעותיו תבטל מכירה זו למפרע — דא"כ לדברי הכל הוי רבית גמורה אלא שיהא המכר קיים" עד אותה שעה ויחזור הלוקח וימכרנה למוכר באותן דמים — דרבנן-סברי דכיון דאין [דרך] לוקח קרקע לעשות כן ירדה תורה לסוף דעתם דלהלוואה גמורה נעשה, ולפיכך אמר הכתוב את כסףך לא תתן לו כנשך ולא אמר לא תלוה בנשך לרבית מכר כיוצא בזה שיהא דינו כמלוה" עכ"ל. וראיתי בתדושי רבנו מאיר שמחה על ב"מ שגם הוא מביא את השטמ"ק ומסיים "הנך רואה בענין דסוכר דהוי רבית דאורייתא — ודלא כמו שנקטו בפשיטות האחרונים" עכ"ל. (אגב אעיר אהא דכתב רש"י בריש פ' איזהו נשך ס' ע"ב רבית דאורייתא דרך הלואה משמע כדכתוב מרבה הוננו בנשך ובתרבית ועיי"ש במהר"ם ובפנ"י שדבריהם דחוקים, וכן גם השטמ"ק מסביר שם דילפינן מהך קרא דמרבה הוננו, ולא ידעתי למה לא כתבו משום דמפורש בתורה אם כסף תלוה וגו' לא תשימון עליו נשך] ולענ"ד צ"ע דאי אולינן בחר סברא שכוננת הכתוב לחייב את האדם להלוות בחנם ולא ע"י נשך, דלפי"ז

בגמ' ב"מ דף ס"ה ע"ב "מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי אסור, לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר — מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר רבא סיפא דא"ל מדעתיה". וכן הוא ברמב"ם ובשר"ע יו"ד סי' קע"ד, ועיי"ש בפתי"ש סק"א שהביא מהנו"ב שכתב לולא דמסתפינא אמינא דדוקא בכה"ג שאם יחזיר לו המעות יבוטל המקח למפרע או הוא דחשיב כאילו המעות הם למפרע הלואה אבל אם אמר לכשיהיו לי מעות תחזור ותמכור לי באופן שגם בשעת חזרת המעות יזכה בשדה רק מכאן ולהבא ולא למפרע ה"ז מותר עיי"ש. וכ"כ המח"א בדיני רבית ס' י"ג דדוקא כשאמר החזירם לי דלשון זה משמע שכל היכי דמייתי לי' זוזי חזור המקח בע"כ של הלוקח ואין המוכר צריך לעשות שום קנין רק אז הוא דחשיב רבית, ולא בכה"ג שאומר שתחזור ותמכור לי מכאן ולהבא שהלוקח צריך לחזור ולהקנות לו בקנין עיי"ש. וכן כתב גם החו"ד בריש סי' קע"ד, ומה שאמרו בגמ' על בתי ערי חומה שהיא רבית גמורה והתורה התירתו היינו נמי משום דאם פדאו תוך י"ב חודש נתבטל המקח למפרע ולפיכך הוי רבית וכן מבואר בקצוה"ח ונתבחה"מ סי' נ"ה עיי"ש ובמשו"ב נתיבות, ועיין גם בחו"מ סי' ר"ז ס"ה ז' ובנו"כ שם.

ולכאורה קשה דא"כ באומר "החזירם לי" מה טעם לא תלינן שנחכין באופן המותר דהיינו שהלוקח יצטרך למכור לו מחדש מכאן ולהבא אך א"כ היה צריך לדקדק ולהתנות דוקא לפי חוקי התנאים, אולם לי' הקצוה"ח בס' רמ"א דאף אם לא כפל התנאי מחויב הלוקח לקיים התנאי מחמת הפסיקא שפסק עמו המוכר והתחייב אלא שאין המעשה תלוי בקיום התנאי, אבל עכ"פ מחויב הוא לקיים את התנאי וא"כ למה לא נאמר דלכך נחכין המוכר, ואין לומר דלשון החזירם משמע ביטול המקח למפרע וכהמח"א הנ"ל שהרי הקצוה"ח מפרש כן בהרבה מקומות שנוכר בש"ס מתנה ע"מ להחזיר דהיינו נמי רק מכאן ולהבא, וכן ברף ס"ז ע"א דאמר לשלית אי הוי לי זוזי מהדרת לה ניהלו וא"ל את ונוולא אחי מהיכ"ת נימא שנחכין לאופן כזה דאסור משום רבית ולא לאופן המותר.

בעהש"ה

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

שו"ת

נשמת שבת

מל שרה

חלק ב'

כולל בירורי הלכות בהלכות שבת המצויים

(השייכים לשו"ע סי' רע"א - ש')

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעס

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

זמו"צ בבית הוראה שע"י התאחדות הרבנים

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל

שו"ת מקדש ישראל, וש"ס

ברוקלין נ.ג. - מ"ו שבט שנת תשס"ה לפ"ק

דפוס "הכתב"

(שהוא... מעלות צעלזיוס) שלכל הריעות הוא כבר שיעור יס"ב (כריסו של תינוק נכזית בו) [ע' בדברינו בשו"ת נשמת שבת ח"ד סי' ל"ב-בן אבל אינו שיעור של מעלה רתיחות (אבעבועות) שהוא רק כמדת חום 212 מעלות פערנהייט (100 מעלות צעלזיוס)] ולמען הדקדוק: מציאות של באוליניג (מעלה אבעבועות) במים הוא 212 פערנהייט, ובאלקעהאל הוא במדה של 173 מעלות, וביין תלוי לפי מדת האלקעהאל שיש בתוכה] מהו גדר בישול יין הפוסל להגאונים האוסרים הנ"ל, אם היינו כל שנכנס בכלל "בישול", שלגבי מלאכת בישול בשבת הוא במשקה משהגיע לשיעור יס"ב (כמבואר בשו"ע סי' שי"ח סי"ד), או דילמא דוקא כשנתת לשיעור מעלה אבעבועות הוא דנפסל להפוסלים, כמו הלכמה פוסקים דוקא בכה"ג אין יין מבושל נעשה נסך (כמובא בדברינו בסי' שלאחר זה).

ולעיל בסי' הקודם הבאנו מתשו' רב פלטואי גאון ז"ל הפוסל כל שנתן אור תחתיו וחם עד כדי שיעקר להרתיח, והמהרי"ץ גיאות כ' שאפילו אם נתבשל "מעט" פסולה לקידוש, ושכן נמי כ' רב האי גאון דכיון שנתן האור תחתיו והרתיח אין מקדשין עליו, משמע מכל זה דכל שהגיע לחום של יס"ב 'ורותחין' כבר פסולה לדבריהם, וכ"מ מלשון תשו' הגאונים (שע"ת סי' הנ"ח) שסיים מבושל סתמא לא שנא נצטמק ול"ש לא נצטמק, ל"ש חסר רבע וכו' משמע דפסולה אפילו לא נצטמק כלל.

ובעיוני ראיתי שבשו"ת מנחת שלמה (סי' כ"ה) כ' דאין דינו כמבושל לענין קידוש כיון שלא הגיע לרתיחה גמורה (מעלה אבעבועות - שהוא במדה של מאה מעלות צעלזיוס), וכן בשו"ת עולת יצחק (רצאבי, ח"ב סי' רפ"ז) מביא משו"ת החשב"ץ (ח"א סי' פ"ה) דאף להרמב"ם אינו פסול מבושל אלא במבושל הרבה עד שנעשה כעין דבש, וכן מביא בס' ככר לאדון

הפירות (סי' ר"ב ס"א) ובהל' פסח (סי' תע"ב סי"ב) סתם המחבר דמברכין בופה"ג ויוצאין ד' בוסות ביין מבושל, ולא הביא חולקין כלל] מ"מ לכתחלה יש להחמיר לחוש לשיטת האוסרים, כידוע בספרי הכללים בכל מקום שהביא המחבר איזה שיטה משם י"א [מיהו ראיתי דבדיעבד לכו"ע אף להגאונים אם בירך על יין מבושל בופה"ג שיצא דסוכ"ס יין הוא] וכ"מ מדברי הרמ"א שאם יש לו יין שהוא טוב כמו היין המבושל, וכ"ה שם במ"ב (סקכ"ג, וכ"כ עוד המ"ב בסי' תע"ב סקל"ט) וכן בס' מאמר מרדכי... ובכף החיים.... וכן נראה דהכי יכולים להעלים עין מכל דברי הגאונים (שבעלמא הן יסוד המסורה וההוראה) הנ"ל (וכן הרמב"ם) שפוסלים אותו לגמרי (אלא שהלכה נקטינן כהראשונים הנ"ל שמקילים, ועוד שהן בתראי).

והלום ראיתי נמי בשו"ת יצחק ירנן (ח"ג סי' י') שלכאורה היות שכל 'הגאונים' פסלוהו, וכן דעת הרי"ף בתשו' (סי' רפ"ה) והרמב"ם, וכן נמצא לעוד ששה עשר ראשונים, כן עיקר לדינא, אלא שהמנהג נתפשט כהני ראשונים המתירים, אלא שאם אין לו יין אחר אפשר לקדש על המבושל עיי"ש, ועיין נמי בזמירות דברי יואל שמרן מסאטמאר זי"ע דיקדק שלא לקדש על יין מבושל.

* * *

סימן צ"ח

שאלה - יינות שלנו (וכן גרעי"פ-דזשור"ס) שהם פעסטערייס"ט (יין מפוסטר) אי דינם כיון מבושל ש"א שאינו נכון לקדש ולהבדיל עליו כנ"ל.

תשובה - יש לו, ויש המיקל (כל זמן שלא העלה אבעבועות בבישולו). שורש השאלה היות דמדת החום של פיסטור הוא במדה 160 מעלות פערנהייט

ובת"ז
 (סוס"י
 ' כ"ד)
 ה, דמי
 זשבת
 ש דמה
 זרי יין,
 , וכ"כ
 אין כו
 רמב"ן
 ה נסך
 בהם
 - יין
 א שם
 ז נסך
 רו בו
 אולי
 דרכן
 ובי"ה
 מ"מ
 (סי'
 יליה
 זאינו
 שו"ע
 זמא,
 יהם,
 יקרי
 זמיר
 זנ"ל
 וליט
 ז"ז)
 זבל
 לכה
 יכת

מחכ"א דלא מיקרי מבושל אלא במבושל הרבה עד שנשתנה טעמו מטעם יין לטעם דבש, מיהו מדברי הגאונים הנ"ל לא משמע כן, אבל בשו"ת יצחק ירנן (ח"ג סי' י') שתשיב מבושל, ושיש להחמיר שלא לקדש על יין מפוסטר בדאפשר, אלא שעיי"ש שמיישב מנהג העולם שמקילים להשתמש ביין מפוסטר דכיון שבזה"ז כל היינות שלנו מפוסטרים לא גריעי משאר כל "חמר מדינה" שמקדשין עליו במקום שאין היין מצוי

שם..

L * * *

סימן צ"ט

שאלה - יין פעסטורייסט (מפוסטר)

שלנו אי חשיבי יין מבושל שאינו נעשה "יין נסך" בנגיעת גוי.

תשובה - לא חשיב מבושל (כיון שלא נתבשל עד שתעלה אבעבועות

באופן שתתמעט לכה"פ קצת ממדתו), ובמקום הפסד יש להקל כשנרתח בשיעור יס"ב. ידוע שמצד החוק בתי חרושות המכינים כל מיני משקאות (כגון חלב, וכל מיני מיצים כולל תירוש) למכילה בשוק צריכין מקודם לבשל את המשקאות, כדי להרוג את הבאצילע"ן (בלע"ז בעקטעיריע"ס - חיידקים) שבתוכה.

והנה יין מפוסטר שלנו החימום מגיע עד חום של 160 מעלות פערנהייט (מעלות צעלזיוס) שהוא פחות ממדת החום שתעלה אבעבועות, אבל הוא הרבה יותר מחום של יס"ב שהוא גדר בישול לחייב עלה משום מלאכת בישול בשבת (כאו"ח סי' ש"ח סי"ד).

ומעתה לנידון שאלתינו הרמב"ן (בחי' לע"ז דף ל.) מביא מהראב"ד משם (רבינו האי גאון משם) הגאונים דכיון שהרתיה נעשה מבושל, ואין בו משום יין נסך, והרמב"ן כתב עלה דאם

קבלה נקבל, אבל מהירושלמי (פ"ב דע"ז ה"ג, דף יא:) שכתוב שאין מבשלין יין של תרומה מפני "שממעטו ממדתו", משמע שאינו קרוי מבושל ע"י רתיחה גרידא עד שיתמעט ממידתו ע"י בישולו, והרשב"א בס' הורת הבית (בית ה' שער ג') לאחר שהביא דבריהם כ' שמסתברא שאין זה (דברי הירושלמי) כנגד קבלת (הראב"ד משם) הגאונים שאי אפשר לרתיחה בלא מיעוט מדה (אלא שאין חסרונו אלא כפי רתיחתו) ועוד שאין דרך המבשלים לבשלו מעט שלא יודע חסרון מדתו, ובירושלמי לפי שסתם מבשלים מבושלים עד שתתמעט מדתן אמרו כן, אע"פ שסתם בישול אפילו בשאין חסרון מדתו ניכר (סוף דבר קבלתן של הגאונים חכריע, שקבלתן תורה היא) עכ"ל התוה"ב, ונראה פי' הדברים דאף דלשון "ממעטו ממדתו" משמע דבעינן שתתמעט ממדתו בחסרון "ניכרת", זה אינו לעיכובא אלא כל שמתבשל על כרחו שמתמעט קצת וסגי בכך, וכעין זה בר"ן שם דאפשר דדא ודא אחת הוא שע"י רתיחה הוא מתמעט, ממילא דלפי הנ"ל לא סגי במה שמבשלו בשיעור שיגיע (היין) לשיעור חום של יד סולדת בו, אלא בעינן שיבשלונו לכה"פ עד שתתחיל להרתיה (פי' להעלות אבעבועות).

מיהו מדברי הרא"ש (עמ"ס ע"ז פ"ב סי' י"ג) שכו' דבגדר בישול נחלקו במס' שבת (פי' כירה דף מ:): אי הפשירו זה בישולו, או לא, אבל לכו"ע כשהרתיהו הוי בישול, וכ"כ הראב"ד משם הגאונים, על כן הכא נמי הוי מבושל אחר שהרתיה יעו"ש, מוכח דמיד משהגיע לשיעור חמימות של יס"ב חשיב מבושל, ולא אפיק רק הפשירו דנחלקו בגמ' אם זהו בישולו, אבל בישול בשיעור יס"ב (כריסו של תינוק נכוית בו) לכו"ע הוי בישול, וכ"ה בס' אור זרוע (ע"ז סי' קנ"ה) דלא ידענא מתי נקרא בישול (אי נאמר בו הפשירו זה בישולו) הילכך גבי יין לא (נחשב למבושל) עד שנדע בכירור "שהרתיה" ונתבשל בישול גמור

עכ"ל, וכ"ה בספר התרוו הלאחר שהרתיה באש נ פלטואי גאון ז"ל ד"ין כ"ו עד כ"ד שיעקר להרתיה" וכן נמי משמע מלשון ת"ו רנ"ח) שסיים דרבא (ד"י מגע גוי ואיסור גילוי) מן שגא נצטמק ול"ש לא ול"ש נגמר על רבע ע"י נצטמק כלל שרי, שו"פ וסוף, והוראות לרבו רבינ בלוי, אות קי"ב) ד"ין נ תחתיו וחם כ"ד שיעקר נ משום יין נסך (ובהגה נ צ"ה), וכן מביא עוד נ רבינו גרשום מאוה"ג ד' כל צורכו (כעין בשר ו מכמות שהיה, וכיון שנת כ"ד שיתחיל לרתוח נ [נמברכין עליו שהכל נ מכתב מן הישר וה"ר יב [וציין שם לס' רוקח סי' סי' תכ"ג מהר"ם ח' :

ובשו"ע יו"ד (סי' קנ' מבושל שאי "משהרתיה" וכ' עלה הרשב"א והר"ן דמש ממדתו על ידי רתיחה נ) שלא נתמעט קצת), ח קי"ל דגדר בישול הוא של יד סולדות בו, אבל י"נ לא סגי בזה עד נ ממדתו, שהוא רק לאחו רתיחות (דהיינו שמע אבעבועות הוא ע"י לזיעה, ונמצא

עב"ל, וכ"ה בספר התרומה (הל' ע"ז סי' קנ"ו) דלאחר שהרתיה באש מותר, וכ"ה בתשרי רב פלטראי גאון ז"ל דין כיון שנתן אור תחתיו וחסם עד כדי שיעקר להרתיה אין בו משום יין נסך, וכן נמי משמע מלשון תשרי הגאונים (שע"ת סי' רנ"ח) שסיים דרבא (דיין מבושל אין בו משום מגע גוי ואיסור גילוי) מבושל פסיקתא קאמר לא שנא נצטמק ול"ש לא נצטמק, ל"ש חסר רבע ול"ש נגמר על רבע עיי"ש, משמע דאפילו לא נצטמק כלל שרי, שו"מ בפסקי הלכות לרבינו יוסף, והוראות לרבו רבינו שמואל הרואה (הוצאת בלוי, אות קי"ב) דין מבושל מיד כשנתן אור תחתיו וחסם כדי שיעקר (שהתחיל) לרתוח אין בו משום יין נסך (ובהגה ציין למעשה הגאונים ע' צ"ה), וכן מביא עוד שם (באות קמ"א) משם רבינו גרשום מאוה"ג דין מבושל אי"צ לבשלו כל צורכו (כעין בשר ודגים) דין תלוי לשנות מכמות שהיה, וכיון שנתן אש תחתיו והבעיר וחסם כדי שיתחיל לרתוח אין בו משום יין נסך ונמברכין עליו שהכל נהיה בדברו, אבל מביא מכתב מן הישר וה"ר יבק שמברכין עליו בופה"ג [וציין שם לס' רוקח סי' שס"ח וראבי"ה פסחים סי' תכ"ג מהר"ם ח' אר"ח פסקים סי' ר"ל].

ובשו"ע יו"ד (סי' קכ"ג ס"ג) מבואר דנקרא מבושל שאין בו משום מגע גוי "משהרתיה" וכ' עלה הש"ך (סק"ז) משם הרשב"א והר"ן דמשהרתיה היינו שיתמעט ממדתו על ידי רתיחה (פי' שמשהרתיה אי אפשר שלא נתמעט קצת), הוינן מזה דאף שבעלמא קיי"ל דגדר בישול הוא משהגיע הדבר לידי חום של יד סולדות בו, אבל מ"מ לענין (לאפקועו מן) יי"ע לא סגי בזה עד שיגיע לידי חום שיתמעט ממדתו, שהוא רק לאחר שהגיע לחום של מעלה רתיחות (דהיינו שמעלה אבעבועות) דמעלה אבעבועות הוא ע"י שחלק מן הגוול מתהפך לזיעה, ונמצא שמתמעט ממדתו.

ובביאור הגר"א שם ציין דבמס' שבת (דף מ:): איפלגא אם הפשירו זה בישולו, אבל כשהרתיהו זה לכו"ע הוי בישול (ומביא כן גם מסה"ת והרא"ש) מוכח ג"כ דנקט להקל כל שהגיע לשיעור בישול.

ובמאורי שם כתב דלהגאונים נקרא מבושל מכיון שהעלה "רתיחה אחת", אבל י"א דבעינן עד שיתמעט בכדי הראוי לבישול (וראוי להחמיר כן), ומסיק דכל שנחבשל עד שנשתנה טעמו או ריחו מחמת בישולו שאז בטל הנו ואין חבת נסוך עליו אינו נעשה נסך נוע"ע במאירי (פסחים דף קז)...], ויש שהוכיחו כן מדברי הרמב"ם שלא חשיב מבושל להפקיעו מיי"נ א"כ נתבשל עד שנשתנה טעמו מדכתב (בפרק י"א מהל' מאכלות אסורות ה"ט) בטעם שיין מבושל שנגע בו עכו"ם אינו אסור, משום שאין מתנסך לעכו"ם אלא יין הראוי להקריב על גבי המזבח, והלא לגבי המזבח מבואר ברמב"ם (פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ט') שאם נתבשל באש עד "שנשתנה טעמו" ע"י הבישול פסול למזבח.

ולמעשה יש להחמיר שלא הוי בישול עד שהעלה רתיחות (אבעבועות) שאז מתחיל להתמעט ממדתו, וממילא דין מפוסטר שלא נתבשל עד שיעור זה (אף שנתבשלה כשיעור חום של יס"ב) שפיר נעשית נסך, וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (סי' כ"ה) דאין דינו כמבושל לענין נסך (כיון שלא הגיע לרתיחה גמורה) (מעלה אבעבועות - מאה מעלות צלסיוס).

ונפק"מ גדולה לבעלי שמחות (העורך קידוש גדול, או העורכים סעודות שבת-שבע-ברכות) ויש להם משמשים (בלע"ז וועיטער"ס) עכו"ם (או מחללי שבת בפרהסיא) המגישים המנות להמסובין אי מותר להשתמש שם ביין או בגרעיפ-דזשוי"ס מפוסטר רגיל.

ג. דף
מפני
בושל
ע"י
שער
ין זה
זשם
מדה
שארין
סדרון
טלים
שול
לחן
כ"ל
ניטו
זרון
על
שם
הוא
שלו
ית
זיל

ג'
פ'
בל
שם
זר
ור
יק
ול
יע
ז'
ז'
ל'
ר

זו ויש להחמיר עליו כפי המנהג

מיהו נראה דבמקום הפסד יש להקל על שיטות הפוסקים דכל שנרתח לשיעור יס"ב (כריסו של תינוק נכוית בו) שאינו נעשה נסך.

ובל שכן דלענין החומרא שלא לעשות קידוש על יין שהסתכל בו עכ"ם (ע' בדברינו בסי' ק"ז מה שכתבנו בזה) דלענין זה יש להקל כל שנרתח לשיעור יס"ב (רתוחה) אף שעדיין לא העלה רתיחות.

שו"ר נמי בשו"ת אגר"מ (יו"ד ח"ב סי' נ"ב) דאם נתבשל בחום של בערך קע"ה מעלות פערנהייט, (שלחומרא כבר חשיב יס"ב) חשיב מבושל, שאינו נעשה יין נסך, אף שאז עדיין לא מעלה רתיחות, דיס"ב הוא בחשיבות כישול לכל דיני תורה בדבר לח, ומש"כ הש"ך דהיינו שיתמעט ממדתו ע"י רתיחה פשוט שביס"ב כבר נתמעט משהו.

*

וראיתי לאחד מאחרוני זמנינו שלחדש יצא דלפי מה שכי' הריטב"א במס' ב"ב (מובא שם בנמוק"י) בטעם שיון מבושל אינו נעשה נסך משום 'דאין רגילין לשתותו' לפיכך לא גזרו בו, לפי דבריו במקומות שרגילין לשתותו יש לומר דנעשה נסך, וממילא בזמנינו שגרעיפ-דזש"ס מבושל הוא משקה מקובל בכל העולם כאמת נעשה נסך אף שהוא מבושל, מיהו בסימן הקודם הבאנו מהרמב"ן בחי' עמ"ס ע"ז (דף ל.) שכי' בטעם שאינו נעשה נסך משום שאינו ככלל יין סתם על כן התירו בהם (משמע הטעם משום שיש לו שם לויי - יין מבושל), ומשם במאירי שם כתב משום שאין דרכן לנסך את המבושל, ושכ"כ בס' המכריע (סי' כ"ד) והרמב"ן במס' ב"ב, וממילא שאין נפק"מ ואף בזמנינו

הדין כן.

סימן ק

שאלה - אי מקדשין על חמר מדינה, ומהו כשיש גם יין בעיר.

תשובה - בלילה אין לקדש רק על יין (או על פת) ואפילו בקידוש

דשחרית אם יש לו יין מצוה מן המוכחה לקדש על יין. בשו"ע (סי' ער"ב ס"ט) מובא מחלוקת אי במקום שאין יין אי מקדשין על שכר או על שאר חמר מדינה (חוץ מן המים דלכו"ע לא) שיי"א שמקדשין וי"א שאין מקדשין אלא על היין, כדררשינן זכרהו על "היין" דייקא, ולא חמר מדינה [ובעלמא איתא בכללי הפוסקים דהיכי שהמחבר מביא י"א וי"א עיקר ההלכה כיי"א בתרא, שהכא הוא לאיסור וכדעת הרמב"ם והסמ"ק (רפ"א)], אלא שאח"כ מביא מהרא"ש שבלילה יש להחמיר, ויקדש על ריפתא, אבל ביום יש להקל ויקדש על שכר, וסיים הרמ"א וכן המנהג, וכן הסכים בב"ח דדוקא בלילה דקידוש נלמד מקרא דזכרהו בעינן יין דוקא כדמצינו זכירה על היין (כדכתיב נזכירה דודיך מיין, וזכו כיין לבנון) משא"כ קידוש ביום שנלמד מקרא "דאת" יום ואינו אלא מדרבנן אף הרמב"ם מודה דשפיר דמי [ולהבדלה אף הרמב"ם מודה דמבדילין על השכר כשהוא חמר מדינה (שורב יינה שכר)].

אלא שעיינן בב"ח דאף ביום דוקא כשאין יין בעיר דאילו כשיש יין בעיר יין קודם, וכ"ה לשון הטור (בסי' רפ"ט) שבבוקר "אם אין לו יין" מקדש על השכר (ועיי"ש בפרישה דהיינו במקום שהוא חמר מדינה) ושכן המהר"י וויין (בחי' אגדה שבסוה"ס) לאחר שמביא שגם הרבנים מוהר"ר שכנא והמהרש"ל נהגו כך לקדש בסעודת בוקר דוקא על השכר אע"פ שהיה יין בעיר, תמה הוא על מנהג זה כי הוא שלא על פי דין דפשיטא דיון קודם לשכר כמש"כ הטור הנ"ל, יוצא דאף במקום שיש שם חמר מדינה אחרת מ"מ מצוה

דוקא לקדש על היין, ולשון השו"ט (סי'ב) דבמקום שאין היין מצוי: המשקין חוץ מן המים חמר מדינה וכי' עלה המ"ב דמשמע דאילו במ אין לקדש על השכר (ושאר מ' לדחוק ולפרש דאילו במקום שהיי קובעין שתייתן על היין וממילא חמר מדינה, אבל במקום דנחש באמת מקדשין עליו אף כשמצו הרמ"א לגבי ברהמ"ז (בסי' קפ"ב ליישב במנהג לברך ברהמ"ז "מצוה מן המוכחה" לברך ע בשו"ע הרב שם דמ"מ בכל אופ

ובשו"ע (סי' קפ"ב ס"ב) מבו היין מצוי והשכר או חמר מדינה מברכין עליהן ומשמעות השו"ע דאילו במקום יתכן ששאר המשקין יהיו נחש אבל הרמ"א כתב דמנהג לברך אף שנמצא גם יין בעיר דלא שהוא ביוקר, ואי אפשר לקנו ועיי"ש במ"ב (סקי"ג) דמ"מ ביוקר) לא שייך לגבי קידוש ו סעודה וסעודה, וצריך לחזור * * *

סימן ק שאלה - גדר הנ

תשובה - יש הרבה שי (ונפק"מ גדול ואפרטם אחת

א] משקה המשכר. בשו"ח סי' ט' כ' דחמר מדינה המשכר, וכן מובא משם ו שחמר מדינה לא מיקרי א

16

Elyashu, Yosef Shalom

קובץ תשובות

אשר נאספו נלקטו וקובצו
מספרים וקובצים תורניים

ממרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א

פה עיר הקודש
ירושלים תובב"א
תש"ס לפ"ק

מ"מ יתכן שזה לכהפ"כ מפקיע אותם מדין מוחזקים, ויש לדון לפי"ז שאחרי השרי" הג"ל מותר לבשלם בכמויות יותר קטנות באופן שיתכן לדוננו בספק שמא אין בסיר הזה תולעת.

והנה בתשו' טוטו"ד מהדו"ג סי' קנ"ח פסק בדבר הקטניות "ארבסי" אשר בשנה א' מצאו בתוכו זבוב, ומבחזין לא הי' נראה כלל - להתיר לבשלם אם הוה מיעוט דשכיח ואף שאין לדון בכה"ג להתיר מדין ס"ס הואיל והוחזקו פרטיים (ואיהו ז"ל ג"כ הולך בשיטת הפר"ח שבכה"ג לא אמרי' ס"ס וכנ"ל) מ"מ התיר מטעם הראשון שכי' הרשב"א בעבר ובישל וא"א בבדיקה מותר התבשיל דה"ז כנאבדה הריאה דבמקום הפסד גדול מתירין, ולאסור כל המין אין לך הפסד גדול מזה, ואף שהרשב"א מתיר בעבר ובישל הרי קיי"ל כל שעהר"ח כדיעבד דמי ולאסור כל המין (בזה בלתי אפשרי לחתוך כל "ארביס" ולבודקו) גרוע מעבר ובישל בלי בדיקה ע"ש.

והואיל ולפימ"ש כת"ר שאם הרבנים יעמדו על כך לבדוק כל ירק כדבעי למהוי, לא יצייתו להם וזה יערער מצב הכשרות ויגרום למכשולים גדולים, הרי יש מקום לבשלם בכמויות שיתכן לדון בהם מדין ס"ס וכנ"ל.

יוסף שלו' אלישיב

ל"ש רק בדבר שהוא חפץ בו ורוצה להתירו אבל כנ"ד הרי אדרבא קץ בו ואינו חפץ שרי" והש"ך בסי' קט"ו סקנ"ח כי "ואין זה כמבטל איסור לכתחלה דשמא אין בו איסור כלל".

ואכתי יש לדון אם מבשלין הירקות הנ"ל בכמויות גדולות לצורך חמש מאות איש ויותר הרי הדין קרוב לודאי שכמה תולעים בסיר וה"ז דומה למ"ש הרשב"א בתשו' סי' קי"ג אם נמצאו תולעים מרובין בקדרה הרי הוחזקו הירקות האלו בתולעים וכל שהוחזק צריך בדיקה לצאת מאותה חזקה - וכשהן מבושלין אי אפשר לבדוקן ולפיכך אסורין ע"ש ואין זה סותר למ"ש הרשב"א בעצמו בתוה"ב הנ"ל שכאן מדובר שהתבשיל הזה מוחזק בתולעים וזה מ"ש בשו"ע שאם נמצא כתבשיל ג' תולעים הכל אסור וכי' הש"ך בס"ק ל"ב כיון שנמצא - הוחזק התבשיל שיש יותר תולעים מאי איכא שמא נימוח ובטלו משום חד ספיקא לא שרינן, הראב"ד והר"ן, ובפמ"ג שם אפי' למ"ד אמרי' ס"ס במקום חזקה כאן לכו"ע ל"א ס"ס דהס"ס מתנגד לחזקה דהחזקה מורה שיש כאן תולעים ובס"ס אתה אומר שאין כאן.

וזה ששורין את הירקות במי מלח ולפי"ד התולעים עולים למעלה ואח"כ רוחצין אותן במים - לפי יודעי דבר כאן פעיה"ק אין זה בגדר בדיקה יסודית,

סימן עה

בענין יין מפוסטר האם הוי כמבושל לענין מגע עכו"ם

ב"ה ח' תמוז תשל"ה

כבוד ידידי הרב הנאון נעים הליכות ונועם המידות ר' שמחה הכהן קוק שליט"א הרב הראשי ואב"ד רחובות

יהי נועם ד' עליו ועכ"ל

מכתבו מיום א' סיון קיבלתי, ומאז ועד עתה - ועד בכלל, הנני מוקף בטרדות מטורדות שונות, ואמרתי לכשאפנה אקח לי מועד להשיב לכבודו, ויהי כי ארכו הימים וראיתי שקיים החשש "שמא לא תפנה", נאלצתי לדחות הטרדות הסובבים אותי, והנני להשיבו.

ואמנם אם אמת נכון הדבר שכוונתו היא שבזמנינו כל היינות הם מפוסטרים - לא רק מין אחד ממיני היין, וכך הוא הסדר הרגיל והמקובל כיום בעשיית היין ובטרם נגמר עשיית היין מפוסטרים אותו, אם כך הוא הדבר, הרי יש מקום לדון אם עי"ז

כת"ר צירף למכתבו חו"ד מומחה אשר לפי דבריו ישנה בתהליך הפסטור של היין רתיחה המעלה אדים באופן שנתקיים בהם שיעור הבישול, כמ"ש הש"ך (יו"ד סי' קכ"ג סעי' ג') ששיעורו משהרתיח ע"ג האש ויתמעט ממדתו ע"י רתיחה.

ולכאורה גם הטור קאי כוותי, וז"ל (בסי' קכ"ג) "וכיון דמשום צד ניסוך אסרוהו לא אסרוהו אלא ביין הראוי לנסך לפיכך יין מבושל שלנו שנגע בו גוי אין בו משום יי"ג".

אכן לא כן סובר הרא"ש (בפ"ב דע"ז) וז"ל "ויין מבושל אחר שהרתיחו נקרא מבושל - והדבר תמוה כיון שגזרו על יינם משום בנותיהן וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה, ואם משום דלאו בר ניסוך הוא והלוא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא, ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כ"כ ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביי", והריטב"א בחי' הוסיף "מפני שאין שותין ממנו אלא דרך תענוג ודבר מועט ולפרקים ואינו מצוי אצל הכל ולפיכך לא הי' בכלל גזירה"...

ובפרישה השווה דעת הטור לדעת הרא"ש, ומ"ש הרא"ש הטעם משום דיין מבושל אינו שכיח "זה משום דהרא"ש קאי אדשמואל ששתה יין מבושל עם אבלט, ולשתות עם הנכרי אפילו יין שלנו יש בו ודאי לגזור משום חתנות, כיון דמעורב עמו בשתי, משו"ה הוצרך לטעם דכאינו שכיח לא גזרו, ומשום לא שכיח לחוד אין להתיר דהא מגע נכרי ביין שלנו ג"כ אינו שכיח, ואפ"ה אסרו, משו"ה הוצרך רבינו לכתוב דאין לאוסרו משום מגע נכרי כיון דאינו ראוי לנסך עכ"ל.

ולפי הפרישה נראה בדעת הרא"ש דבמקום דשייך לגזור משום בנותיהם גם באינו ראוי לניסוך אסרינן במגע עכו"ם וכמ"ש הרא"ש "יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא" וזה משום דעיקר הגזירה משום בנותיהם, אך באופן דליכא משום בנותיהם כגון דהוה מילתא דלא שכיחא ואנו באין לאוסרו במגע נכרי, הואיל ויין מבושל לא מנסכי להו לא אסרוהו, משום מגע, ולפי"ז גם לדעת הטור כששייך הטעם משום בנותיהן אסור משום סתם יינם, גם באינו ראוי לניסוך.

ומשוה"ט א"ש דלא תיקשי להרא"ש מ"ש בגמ' (ע"ז כ"ט) יין מבושל שלנו ביד עכו"ם אי משום אינסוכי לא מנסכי, הלא להרא"ש הטעם דלא גזרו ביין מבושל משום דלא שכיחא היא, ולפימ"ש הפרישה תרוויהו צריכי.

ומעתה לדעת הרא"ש וסייעתו דכל ההיתר ביין מבושל דלא גזרו משום בנותיהן הוא משום

נשתנה דינו, שאין בישול שכזה מפקיע ממנו דין מגע עכו"ם.

והנה כל הראשונים מביאים מה שהשיב ר"ת לרבינו משולם שהתיר יין שנעשה מבוסר, "כי שנה אחת אירע בצרפת שלא נתבשלו הענבים והי' כל היין כעין בוסר וא"כ לא נהג יי"ג בשנה ההיא", ואמנם בפלפולא חריפתא על הרא"ש (פ"ב דע"ז) העמיס בכונתו, דהרי כל שנה מנסכין ואפילו כשלא יתבשלו הענבים היטב, ומזה הוכיח שא"א להתיר היין שנעשו מבוסר, ברם הטור (בסי' קכ"ג) הביא דברי רשב"ם בשם רש"י שכתב על שם הגאונים דבזה"ז אין אסור בהנאה מגע של נכרי ביין שלנו דנכרי בזה"ז אין רגילים לנסך לעכו"ם, וא"כ מהו הוכחת ר"ת מהשנה ההיא שאירע בצרפת, הלוא כבר חדלו מלנסך בדורם של הגאונים קודם לר"ת, ולומר שכונתו כמו שקרה בשנה ההיא בצרפת כודאי כך קרה בימי חז"ל ואז בודאי היו מנסכין, אין זה במשמעות לשונו כלל, וע"כ שכונתו כפשוטו מכיון שבשנה ההיא כל היין נעשה מבוסר, ולא יתכן שבשנה ההיא לא נהג דין מגע עכו"ם, וה"נ נאמר בנדון דידן.

אך באמת טענו הראשונים על ההוכחה הנ"ל עי' ריטב"א (ע"ז כ"ט ע"ב) "ודברים אלו תמוהין בעצמן מה לנו אם לא נהוג ולואי שיטהרו", ובמאירי שם "ואם אירע כאותה שנה כן אף אני אומר שלא הי' שם איסור".

והנה בטעם הדבר דביין מבושל לא פוסל מגע גוי נחלקו קדמאי, הרמב"ם (פ"א ממאכ"א ה"ט) כי "אין מתנסך לעכו"ם אלא יין שראוי להקריב ע"ג המזבח, ומפני זה כשגזרו על סתם יינם לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסך לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אין איסור ומותר לשתות עם העכו"ם בכוס אחד".

וז"ל הר"ן (בפ"ב דע"ז) "ואיסורא דיין אניסוך אסמכוהו, ולפיכך כל שאין לחוש בו לניסוך לא מיתסר משום בנותיהן ומשו"ה אמרינן דיין מבושל לא מיתסר משום מגע עכו"ם".

מבואר דס"ל להר"ן דאמנם ביין מבושל הי' מקום לגזור משום בנותיהן אך מכיון דאיסורא דסתם יינם אסמכוהו וביין מבושל לא שייך ניסוך לכן לא נוהג מגע עכו"ם ביין מבושל.

אותו יין סתם אבל המבושל שנשתנה שמו והכל קורין אותו יין מבושל".

ועיין מאירי (ע"ז כ"ט) "וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו מכמות שהי' מחמת בישולו או ריחו או צבעו, שכל שנשתנה בטל חינו ואין חבת נסוך עליו".

ובבבא בתרא (דף צ"ז) כתב המאירי "לענין ניסוך כל שנחבשל באש אע"פ שלא נשתנה טעמו פסול.

מבואר דחלוק דין ניסוך לגבי מזבח לענין יין מבושל לבין מגע עכו"ם, דלגבי נסכים אם בישלו היין גם כשלא נשתנה טעמו פסול למזבח, ולענין מגע עכו"ם בעינין שע"י הכישול ישתנה טעמו, ורק אז "בטל חינו ואין חבת ניסוך עליו".

ובב"י (סי' קכ"ג) הביא בשם הרא"ש טעם נוסף (עמ"ש משום דלא שכיחא) "דלא חיישינן שיבשל אדם כל יינו כדי לשותותו עם הנכרי דטריחא ליה מילתא טובא, אבל להטיל מעט שאור או דבש כל אדם יעשה כן להפקיע עצמו מאיסור יי"ג "ונמצאו שותים תמיד עם הנכרים ומתוך כך יבואו להתייחד עם בנותיהם".

ובכן במקרה ונשתנו סדר עשיית היין ועיקר עשיית היין הוא ע"י הפיסטור, וכולם רואים אותו כיין רגיל אשר שמו עליו, הרי חוזר וניעור גזירת חז"ל, וכן שייך כאן טעם הרא"ש הנ"ל, "דנמצאו שותים תמיד עם הנכרים ומתוך כך יבואו להתייחד עם בנותיהם".

ועיין רא"ש (ב"ב פ"ו סי' ט') הר"ד הראב"ד לענין תמד, "כיון שאנו רואים שתמד משובח לשתייה מיחלף ביין גמור ואין להתיר במגע עכו"ם ועוד יש לחוש שמא מנסכין אותו לע"ז הואיל והוא משובח לשתייה", משמע דגם בלי ועוד, כלומר אף אם הי' ברור לנו שאין הנכרים מנסכין תמד לע"ז מ"מ יש לנו לאוסרו הואיל והוא משובח ומיחלף ביין גמור, וכיו"ד (סי' קכ"ג סעי' ט') הובא ד' הראב"ד להלכה בשם יש מי שאומר "שאיין להתיר בשום תמד כל שהוא משובח לשתי' משום דמיחלף ביין גמור".

והנה הרמב"ן הרשב"א הר"ן והרא"ש כאשר דחו דברי גאוני המערב [אשר פסקו בנתערב ביין מעט דבש או שאור פקע ממנו דין סתם יינם ואם יגע בו עכו"ם שרי לשותותו הואיל ופסול לניסוך ע"ג

דהוה מילתא דלא שכיחא, אם כן אם נשתנו סדרי עשיית היין וכל היינות נעשים באופן שבטרם נגמר עשיית היין מפסטרים אותם, הרי נופל הטעם דהוה מילתא דלא שכיחא, ויש לדון דבכה"ג נאסר במגע עכו"ם.

אלא שאפשר לומר מכיון דבזמן גזירת חז"ל כשאסרו סתם יינם לא גזרו על יין מבושל, גם אם בזמן מן הזמנים משתנה סדר עשיית היין, מ"מ אין בידינו להוסיף על גזירת חז"ל.

אכן מסתברא שאין בזה משום גזירה חדשה, כי הרי זה פשוט שבזמן שגזרו חז"ל לאסור בהנאה סתם יינם משום בנותיהן לא הוציאו במפורש יין מבושל, אלא שממילא לא נכנס יין מבושל בכלל הגזירה, מתוך הכלל שבידינו מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, ולכן אם המציאות משתנה וסדר עשיית היין הוא באופן שכזה, הרי ממילא בכלל הגזירה הוא, וחל ע"ז איסור סתם יינם.

כמו"כ נראה לדעת הראשונים דאין הדבר תלוי בראוי לנסכים וכשרים למזבח, אלא באם הגויים משתמשים בו לניסוך לע"ז שלהם או לא, וביין מבושל ידעו חז"ל כבירור דעובדי ע"ז לא מנסכי להו (וכמ"ש לקמן) אם ישתנו הדברים ויתחילו הגויים לנסך לע"ז גם יין מבושל, ישתנו דינם].

והלום ראיתי בחזון איש שלהי שביעית, שחקר בהני ירקות שבזמנם התיירו חכמים משום ספיחים, מפני שהם זולים, אם נשתנה הדבר בדור מן הדורות, ורוב בני אדם זורעין אותו אם נאסרו משום ספיחין, וכן להיפך במין ירק שכיום הוול לבני אדם ואין הרוב זורעין אותו, האם אין בו משום ספיחין, ומסקנתו הוא "דאזלינן בתר שעתו, והטעם שחילקו חכמים בין חשובין לזולין מחייב הדבר דאזלינן בתר שעתו", ואיכא למימר דה"נ דכוותי'.

והרשב"א תוה"ב כ' "כל שלא נשתנה שמו וריחו ושם יין סתם עליו אסרו משום בנותיהן - ויין מבושל היינו טעמא משום שאין טעמו יין, ואין שמן יין סתם ולפיכך לא גזרו בהן", ובמשמרת הבית, "יין מבושל שאמרו שאין בו משום יי"ג מפני שנשתנה שמו וטעמו קצת", וכתשו' הרשב"א (סי' תתי"ג) "כל יין ששמו עליו גזרו בו ואסרוהו ויין שנתערב בו מעט דבש או מעט שאור יין הוא ושמו עליו שהכל קורין

גם כשתחילת עשייתו הי' ע"י בישול, אךן דעת רש"י ד"ל דיין מבושל אישתני לגריעותא ואין מברכים עליו אלא שהכל, ע"י תוס' ב"ב דף צ"ז ע"א ומה"ט ביין מבושל לא פוסל מגע עכו"ם כי אין חיבת ניסוך עליהם, ושפיר דן מהק"ו לצימוקים שנתבשלו, שאף פעם לא הי' יין מעולה.

ואף שלפי האמור, אין הנכרים בזה"ז רגילים לנסך, מ"מ כשאנו דנין על יין שלפי טיבו וסדר עשייתו לא היו הגויים מהססים מלגסכו לע"ז - אם הי' רגילים לנסך, הרי נראה פשוט שאין להוציא יין זה מכלל סתם יינם שאסרו חז"ל.

לפי"ז אם יתברר שכך הוא סדר עשיית היין בזמנינו וכל היינות הם מפוסטרים הרי לפי האמור יש להזהר לא לשותות יין שנגע בו גוי או מחלל שבת כפרהסיא על אף שהוא מפוסטר.

והנני בזה יודו"ש

יוסף שלו' אלישיב

L

המזבח] אחד מן הטעמים הי' מאן לימא לן שהגויים לא מנסכי בכה"ג לע"ז שלהם למרות שזה פסול למזבח, כמו שמצינו לענין מומין בדוקין שבעין דלדין הוה מומא ולדידהו לא הוה מומא ואין לנו אלא מה שאמרו חז"ל ביין מבושל דלא מנסכי [כמ"ש בפרדס לרש"י ד"ל (סי' רס"ז) "כיון שנתבשל היין שאין בו משום יי"נ שכך אמרו חכמים אר"א ניסוכי לא מינסיך אלמא ברור הוא לרב אשי שאין מנסכין", וכ"כ בתשב"ץ (סי' פ"ה) "לפי שידענו בבירור שאין מנסכין אותם דאמרי' בהדיא בגמ'"].

ואף אנו נאמר מאן לימא לן דביין שכזה שאופן עשייתו הוא כך וטעמו כיון רגיל, שאין חיבת ניסוך עליהם.

אמנם רש"י בהפרדס הנ"ל דן ביין העשוי מצימוקים מבושל שאין בו משום סתם יינם ומייתי לה מדין ק"ו מה יין מבושל דהוא יין מעולה מתחלתו כיון שנתבשל אין בו משום יי"נ, של צימוקים ושל ענבים שנתבשל שכר שלהם לא כ"ש שמותר", היינו שהתיר

סימן עו

יין מבושל במגע עכו"ם

לכבוד הרב הנאון המפורסם מהור"ר צבי דומב שליט"א

ברכה ושלו' רב

מכתבו מיום כ"ד תשרי קבלתי, והנני ממחר להשיבו.

בחי' הר"ן שבת מ' - יותר שכבר הוחמו בכדי שהיד סולדת בהן שבאו לכלל בישול כו' ע"ש.

וע"י ב"י אור"ח סי' שי"ח - שכל שהי"ס בו מקרי רותח (ואם עשה אח"כ שיהיה הקדירה רותחת פטור כיון שכבר היה היד סולדת בו ע"ש סי' שי"ח סק"יב) הרי דחלוק דין בישול בכ"מ מבישול לגבי יין נסך. כי בזה לא סגי בבישול סתם אלא בבישול שנשתנה טעמו.

ב. האריך כת"ר להביא שיטת האחרונים דיין של צימוקים מברכין עליו בורא פרי הגפן, ואף שלא שייך לומר שנשתנה לגריעותא ע"י הבישול. שהרי ע"י

76 א. יין שנתבשל שאין בו משום איסור מגע עכו"ם, הוא באופן שהבישול משנה טעמו ושמו (שאין שמו יין סתם) אבל בישול כזה שלא משנה טעמו ושמו הרי הוא בכלל גזירת חז"ל. ובכן האם אנו באים לאסור מה שחז"ל התירו, ואטו באותה צורת הבישול שעליו דברו חז"ל אנו דנין, ואין לפי זה ענין מה שמצינו בכ"מ שלא מתחשבים במה שנשתנה הדבר בימינו.

ועיין בר"ן פ"ב דע"ז ע"ש משמ"י דהרמב"ן - וכן קמ"ל - וז"ל "שכשחסר ע"ג האור ממדתו, נעשה מבושל מדרגסינן בירושלמי ואין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ממדתו" והנה לגבי שבת ע"י

כיון שגזרו על ניסוך העכו"ם הו"ל דבר שנאסר במנין שצריך מנין אחר להתירו (ולמה התירו בזה"ז מגע עכו"ם בהנאה משום דעכו"ם לא מנסכים) וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא לא הוו מנסכים לע"ז י"ל להיתר ולפי"ז יש לדון כשם שחז"ל בזמן שגזרו על מגע גוי ביין, הוציאו מן כלל גזירתם אם ישתנו הדברים וגויים לא ינסכו לע"ז ואז לא עליהם תחול הגזירה לאסור בהנאה. כמו"כ י"ל דבזמן שהוציאו מן הכלל יין מבושל מפני שאין מנסכים, ואם ישתנה הדבר ומנסכי גם יין מבושל, גם הם הוי בכלל - ואין לפי"ז ראייה מגריס בכתמים.

והנני בזה ידו"ש

יוסף שלו' אלישיב

L

הבישול נעשה יין, ויין שנתהווה ע"י בישול צימוקים ולא נעשה בו אח"כ שום בשול, מ"מ אין בו משום מגע עכו"ם.

כנראה שהבין כת"ר שהאיסור ביין מפוסטר הוא בגלל שלא נתבשל אח"כ ואם כך הו"ל לתמוה ביותר שהרי לפני הפיסטור הוא יין הראוי לברכת בורא פרי הגפן.

אולם כפי האמור כל יסוד האיסור הוא הואיל והוא יין רגיל, שעל בישול כזה לא דברו חז"ל.

ג. ומ"ש בסוגריים "נראה לדעת הראשונים דאין הדבר תלוי אלא בראוי לנסך וכשרים לעזרה, אם ישתנו הדברים ויתחילו הגויים לנסך לע"ז גם יין מבושל, ישתנה דינם" היינו עפ"ימ"ש התוס' ע"ז נ"ג ע"ב "וא"ת

סימן עז

פאות נכריות העשויות משערותיהן של עובדי אלילים הגרים בהודו שהם מסתפרים לע"ז שלהם

כ"ה י' כסלו ה'ש"ן

לכבוד הרה"ג מהור"ר אליעזר סמפנסקי שליט"א

ברכה ושלו' רב

ע"ד השאלה אם מותר להשתמש בפאות נכריות העשויות משערותיהן של עובדי אלילים הגרים בהודו שהם מסתפרים לע"ז שלהם, אם אין בהם משום תקרובות ע"ז ואסורים בהנאה.

לכומרי בתי אלילים אלא היו זורקים אותן לאשפה ורק בזמן האחרון לוקח המנהל של בית ע"ז את השערות ומוכר לסוחרים. השערות מעולם לא מכניסים לבית ע"ז כי כאמור הם דבר טמא אצלם. אלו המסתפרים בכלל אין להם ענין בזה לאן הולכות השערות העיקר אצלם לגלח שערותיהם בשטח הקרוב לבית הע"ז. זה תוכן דבריו.

והנה קיי"ל ביו"ד סי' קל"ט סעי' ב' דבר שאין מקריבין ממנו בפנים אינו נאסר מדין תקרובות אא"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתכרת, והוא דרך לעבודה באותו דבר אע"פ שאין דרך לעבודה בזה הענין כיצד עכו"ז שעובדים אותה

ודאי עצם השאלה תלוי במציאות באיזה אופן הם עושים זאת, אמנם כת"ר צירף למכתבו חו"ד של אחד הידוע כמומחה הכי גדול בעניני הודו, ד"ר.... לפי"ד נתינת השערות אינם בגדר קרבן אלא גדר נדבה ואם אירע לאחד איזה צרה או שמחה נודר דבר חשוב לע"ז כגון כלי זהב וכסף כך יש שמנדכים שערותיהן. - לפי חוקי ההינדו אסור לנשים לגלח שערות ראשן כי אם באופן זה. והשערות אצלן דבר חשוב. הוא הוסיף כי השערות דבר טמא הוא לפי ההינדו ואסור להם להכניס שערות לבית ע"ז. והם מסתפרים מחוץ לבית ע"ז [רק בשטח השייך לרשות ע"ז] ובתי עכו"ם מעמידים מגלחים חוץ לבית ע"ז שלהם, והם המגלחים שערות ראשן. ובזמן הקודם לא היו נותנים השערות

